

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 9.

Tisdagen den 5 februari.

Kl. 4 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna januari.

§ 2.

Herr statsrådet *Engberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 57, med förslag till lag om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst;

nr 58, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond;

nr 59, angående biträden åt ärkebiskopen;

nr 63, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 64, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegendomar;

nr 65, angående nedsättning av räntan å lån från norrländska andelsmejerifonden;

nr 66, angående användning av margarinaccismedel för utdelning av livsmedel till hjälpbehövande;

nr 67, angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Årås regleringsföretag i Jönköpings län;

nr 68, angående befrielse för hemmansägaren Gustaf Voltner Svanlund, Avaträsk, från viss betalningsskyldighet;

nr 73, angående förstärkning av sjuätte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

nr 62, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 69, angående pension åt föreståndaren och överläraren vid tekniska skolan i Stockholm, rektorn T. Thorén;

nr 70, angående pension åt förmannen vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall A. H. Widlund;

nr 71, angående pension åt förre högbåtsmannen K. H. L. Johnsson;

nr 72, angående pension åt förre arbetaren vid statens järnvägsbyggnader N. H. Sundström; och

nr 74, angående tilläggs pension åt vissa i statens tjänst anställda personer.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 48, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 49, angående fortsatta åtgärder för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

nr 50, angående anordnande av mötesspår vid vissa stationer å stambanan Stockholm—Göteborg; och

nr 51, angående egnahemslån till statens järnvägars personal i Ånge;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 52, angående försäljning av vissa statens järnvägar tillhöriga markområden m. m.; och

nr 53, angående försäljning av ett telegrafverket tillhörigt tomtområde i Ny-näshamn; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 54, angående anslag till domstolen för ekonomiska stridsåtgärder;

nr 60, angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby;

nr 55, angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning; och

nr 56, angående utvidgning av samrealskolan i Haparanda till ett högre allmänt läroverk.

§ 4.

Vidare föredrogs samt remitterades till behandling av lagutskott herrar *Hagbergs* i Luleå och *Brädefors*' på bordet liggande motion nr 482.

§ 5.

Härefter föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 1, 19 och 20.

§ 6.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets memorial, nr 1, i anledning av en remiss från andra kammaren av väckt motion angående fribrevsrätt för rikets sjömanshus biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan och beslöt överlämna motionen till sitt tredje tillfälliga utskott.

§ 7.

Bankoutskottets utlåtande nr 3, som härpå föredrogs, blev ånyo bordlagt.

§ 8.

Vidare föredrogs första lagutskottets memorial, nr 3, i anledning av remiss från andra kammaren av väckt motion angående viss märkning å förpackningen av salubjudna konserverade fiskvaror.

Kammaren biföll utskottets hemställan och beslöt överlämna motionen till jordbruksutskottet.

§ 9.

Slutligen föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtanden nr 1—5.

§ 10.

Herr *Lindberg* i Stockholm avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 483, bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>Olsson</i> i Rödningsberg	under 4 dagar fr. o. m. den	6 febr. och
, <i>Johnsson</i> i Norrahammar	, 5 , , ,	7 , .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.11 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 6 februari.

Kl. 2 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att herr Lundqvist denna dag inlagt sin plats i kammaren.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 57, med förslag till lag om emeritlöner för vissa prästmän i ledande ställning i missionens och diakoniens tjänst;

nr 58, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond; och

nr 59, angående biträden åt ärkebiskopen;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 63, angående försäljning av mark från vissa kronoegendomar m. m.;

nr 64, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att godtaga ackord å kronans fordringar för försålda kronoegendomar;

nr 65, angående nedsättning av räntan å lån från norrländska andelsmejerifonden;

nr 66, angående användning av margarinaccismedel för utdelning av livsmedel till hjälpbehövande;

nr 67, angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Årås regleringsföretag i Jönköpings län; och

nr 68, angående befrielse för hemmansägaren Gustaf Voltner Svanlund, Avaträsk, från viss betalningsskyldighet;

till statsutskottet propositionen, nr 73, angående förstärkning av sjätte huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

till bankoutskottet propositionerna:

nr 62, angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 69, angående pension åt föreståndaren och överläraren vid tekniska skolan i Stockholm, rektorn T. Thorén;

nr 70, angående pension åt förmannen vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall A. H. Widlund;

nr 71, angående pension åt förre högbåtsmannen K. H. L. Johnsson;

nr 72, angående pension åt förre arbetaren vid statens järnvägsbyggnader N. H. Sundström; och

nr 74, angående tilläggs pension åt vissa i statens tjänst anställda personer.

§ 3.

Vidare föredrogs samt remitterades till behandling av lagutskott herr *Lindbergs* i Stockholm på bordet liggande motion nr 483.

§ 4.

Härpå föredrogs vart efter annat samt lades till handlingarna första lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning; och

nr 2, i anledning av verkställd granskning av militieombudsmannens ämbetsförvaltning.

§ 5.

Till avgörande företogs statsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 9 januari 1935 dagtecknad proposition, nr 17, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, att Kungl. Maj:t finge — utan hinder av utav riksdagen givna bestämmelser rörande statsbidrag för längre undervisningstid vid folk- och småskolor än åtta månader om året ävensom rörande fortsättningsskolans organisation — utfärda föreskrifter i nämnda hänseenden i huvudsaklig anslutning till vad departementschefen i statsrådsprotokollet anförde.

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herrar *Bergqvist* och *Carlström* väckt motion (I: 38), vari hemställts, att riksdagen ville, med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition, medgiva, att Kungl. Maj:t ägde att utfärda föreskrifter om anordnande av kurser i huvudsaklig anslutning till vad i motionen anförts för undervisning i finska språket inom de i nyssnämnda proposition avsedda skoldistrikt;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Meyerhöffer m. fl.* väckt motion (II: 272), vari föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Borell* och *Holmgren*, som ansett, att utskottet bort, med bifall till motionen II: 272, avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag som motionen I: 38; samt

av herr *Bergqvist* utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Holmgren**: Herr talman! Som framgår av här föreliggande utskotts-betänkande, har jag vid detsamma fogat en reservation, i vilken jag yrkat avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Meyerhöffer m. fl. väckta motionen.

Jag har ingalunda med denna reservation avsett att giva uttryck åt den uppfattningen, att det vore riktigt att undertrycka en nationell minoritets be-

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)
 rättigade krav på att få leva sitt eget kulturella liv. Något sådant krav har ännu icke rests från någon nationell minoritet inom vårt land. Under sådana omständigheter kan jag icke finna, att det är någon som helst brådska med att lösa denna fråga. Därmed kan gott anstå, i all synnerhet som tidpunkten synes mig vara den mest olämpliga för att överhuvud taget diskutera denna fråga, när man i vårt östra grannland just nu har en häftig språkstrid. Den omständigheten ger mig också anledning till att icke här i kammaren vidare utveckla de synpunkter, som jag lägger på denna fråga. Jag nöjer mig därför, herr talman, med att kort och gott yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herr Borell och mig vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! De senaste årens utveckling har tyvärr tydligt visat, att få saker äro så olyckliga för en nation som en brännande språkfråga.

Att jag nu ansett mig tvungen att begära ordet beror på att jag anser, att det sätt, på vilket statsmakterna handlägga denna fråga, måste vara ägnat att även hos oss framkalla en språkstrid och allt vad därmed följer.

Ser man på denna proposition, som är i alldeles sällsynt hög grad opåkallad, finner man genast, att en knapphändigare motivering än den, chefen för ecklesiastikdepartementet består frågan, icke gärna kan presteras. Statsrådet Engberg har ju egentligen bara anfört några ganska känslomättade uttalanden och ett fördömande av den ståndpunkt, som riksdagen intog för några år sedan. Det anses tillräckligt för att motivera framläggandet av propositionen.

Statsutskottet, som eljest så gärna ser på varenda tolvskillning, när det gäller ekonomiska spörsmål, går ju förbi saken. De rent pedagogiska synpunkterna går man icke in på, och frågan om det finns tillräckligt med lärarkrafter hoppar man fullständigt över.

När man tänker på i vilken ordning den här frågan kommit fram, är det väl ganska naturligt att litet grand erinra sig den gångna sommarens valstrid. Det var ju en formlig kapplöpning i demokrati på den tiden mellan representanterna på regeringsbänken och en hel del företrädare av de stora politiska partierna. Med den relativt begränsade insikt jag har i demokratiens väsen, kan jag icke tjänstgöra som någon skiljedomare vid avgörande av frågan, huruvida segerpalmen — för lovsjungande av den egna demokratiska fullkomligheten — skall överlämnas till statsrådet Engberg eller till den nuvarande chefen för folkpartiet herr Andersson i Rasjön. Men så pass mycket vet jag i alla fall om demokrati, att den vilken en fråga gäller bör beredas tillfälle att yttra sig i frågan. Så skedde, när denna sak var uppe förra gången under en annan ministär. Så har däremot icke skett nu. De enda uttalanden, vi ha från myndigheter, som genom sin verksamhet direkt äro insatta i detta spörsmål, ligga några år tillbaka i tiden. De gå klart och bestämt emot den nu föreslagna lösningen. Föreligger det nu kanske däruppe någonting av det, som jordbruksministern en gång med ett berömt ord kallade en åsiktsförskjutning? I så fall hade väl tillfället varit lämpligt att låta de därav berörda myndigheterna få uttala sig i frågan, i stället för att som här skett försöka med vad man måste beteckna som en ren överrumplingsmanöver. Det lider icke något tvivel, att en mycket starkt utbredd mening däruppe går stiek i stäv mot vad som föreslås i regeringspropositionen. Ungdomen söker sig till svensktalande skolor. Bland de värnpliktiga och de fast anställda från gränsbygden är det en genomgående klagan över att de icke få nog undervisning i svenska språket. Det är på den punkten, vi behöva få en rättelse. Minoritetens relativa litenhet,

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

kommunikationernas utveckling, allting pekar i den riktningen, att man måste ha en ökad undervisning i svenska språket.

Jag gör mig icke alls till talesman för några chauvinister eller nationalist, då jag framhåller, att däruppe finns på de mest olika håll en uppriktig strävan efter att utvecklingen skall gå mot ökad undervisning i svenska språket. Man vill bli förskonad från undervisning i finska språket. Vi, som företråda den åsikten, ha icke ett ögonblick på något vis tänkt oss annat än att en regering, som framlägger detta förslag, tror, att den därigenom åstadkommer någonting av värde, men vi göra gällande, att den på ett mycket svårt sätt har felbedömt det aktuella läget. Syftet må vara hur gott som helst, men resultatet blir, att man i jordmånen däruppe utsår tvedräktens frö. Det kommer andra händer och andra krafter, som ta vid, som vårda och ansa det hela på sitt säregna sätt, och det blir ingenting annat än otäcka giftblommor, som komma att slå ut i den jordmånen.

Herr talman! Statsmakterna äro enligt min mening inne på farliga vägar.

Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till den av herrar Borell och Holmgren i ärendet avgivna reservationen.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag är så långt ense med herr Holmgren, att jag anser, att denna debatt bör bli så kort som möjligt. Jag anser för min del, att det lönar icke mödan att syssla med ärendet i långa debatter. I den svenska riksdagen ha vi dessbättre råd att kosta på oss en kort och lidelsefri behandling utav en minoritets språkfråga.

Den sak, som nu föreligger till avgörande, är ganska enkel. Det har sagts, att den finsktalande befolkningen uti Tornedalen är svensk till sin nationalpolitiska inställning, om jag får uttrycka mig på det sättet, och jag tror, att det är riktigt. Denna befolknings ungdom undervisas uti svenska i den obligatoriska skolan. All undervisning sker på svenska. Det säges också, och jag tror, att det är riktigt, att ungdomen vill undervisas i svenska språket. När vi 1932 behandlade en liknande proposition, så frågades det uti skoldistriktet i Tornedalen vad man hade för uppfattning. Flertalet skolstyrelser eller kanske riktigare uttryckt majoriteten i skolstyrelserna förklarade, att man icke ansåg det nödigt att införa den undervisning i finska, som det då var tal om. Men läser man utlåtandena ifrån skolstyrelserna med en smula omsorg och noggrannhet, så skall man finna, att däruppe fanns det i varje fall en minoritet, som hade en annan uppfattning.

Nu är det ett faktum, att den ungdom, som kommer från Tornedalens finsktalande distrikt och som undervisas i svenska i skolan, har finskan till sitt modersmål. Innan de gå i skolan och sedan de lämnat skolan tala de i vardagslivet finska och icke svenska. Det gäller nu att ge denna ungdom ett tillfälle att i skolans obligatoriska överbyggnad få lära sig om den vill — märk väl: om den vill — läsa och nödtorftigt skriva det språk, som de i vardagslag tala. Man menar, att det kunna de ha nytta av i mångahanda avseenden. Sverige förlorar ingenting på att ge dem denna förmån. Här är icke fråga om någonting annat än en mycket enkel och praktisk åtgärd, såsom en sådan bör kammaren se den.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Lövgren**: Herr talman, mina damer och herrar! Herr Meyerhöffer sade, att det nu föreliggande förslaget var opåkallat. Enligt mitt sätt att se kommer det femton eller tjugu år för sent. Men det är ju bättre sent än aldrig.

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

Jag tror, att jag kan yttra mig med någon grad av sakkunskap, eftersom jag är född i detta gränsland vid ett sågverk, där i min barndom väl hälften av befolkningen under utlastningssäsongen på sommaren bestod av finsktalande. Där fanns dessutom alltid en rad av finsktalande bosatta året runt. Jag vågar säga, att det är ett intresse för denna befolkning i gränsbygden att erhålla tillfälle att i sammanhang med den ordinarie skolundervisningen också få undervisning i läsning och skrivning av deras modersmål. Detta därför, att det stora flertalet lär sig svenska under skoltiden, kommer efter skolan tillbaka i den rent finskspråkiga miljön och glömmar sin svenska. När de komma in till Boden för att fullgöra sin värnplikt, ha de redan hunnit glömma svenskan i stor utsträckning. Jag skulle tro, att herr Meyerhöffer kan vittna om att dessa beväringar ifrån Tornedalen, så snart de tala med varandra, gå över från svenska till finska. Om de nu också inte glömt svenskan vid 20—22 års ålder, har dock en stor del av dem fullständigt glömt den vid 30—35 års ålder. Eftersom de aldrig fått lära sig skriva och läsa finska, äro de då faktiskt analfabeter. Det kan icke hjälpa, att det för denna befolkning, som bebor en relativt smal remsa utefter Torneälven och som i många fall har daglig förbindelse med finska sidan, innebär ett handikap att icke kunna läsa och skriva finska. Jag kan därför icke finna annat än att det är synnerligen befogat att lämna dem, som så önska, tillfälle att i fortsättningsskolan få undervisning i finska språket.

Herr Meyerhöffer säger, att han icke kan yttra sig om demokratiens väsen. Jag kan ju komplettera med att säga, att jag tycker, att det bör ligga i demokratiens väsen att ge en finskspråkig minoritet en möjlighet att lära sig läsa och skriva sitt modersmål. Det har den svenska demokratien råd till. Större är inte frågan.

Jag kan sedan inte hjälpa att jag inte tror så förskräckligt mycket på sanningshalten uti dessa påståenden, att det inte finns någon som helst önskan hos denna befolkning att få lära sig skriva och läsa sitt modersmål. Jag säger detta därför att jag, när jag i förrgår — alltså i söndags — kom upp till Boden hade en hel mängd korrespondens just ifrån Tornedalen, i vilken korrespondens framstående män — såväl socialdemokrater som högermän — skrevo till mig och uttryckte sitt gillande av att detta förslag blivit framlagt. Naturligtvis hade dessa personer, som jag personligen känner och kan värdesätta, icke skrivit dessa komplimanger, om de icke vetat, att bakom dem stod ett verkligt intresse från ortsbefolkningens sida.

Vidare måste jag säga, att det är något inkonsekvent, när man å ena sidan uttalar, att det vore ytterligt önskvärt, att man finge samrealskolan i Haparanda omlagd till högre allmänt läroverk, där bland annat undervisning i finska språket skulle meddelas, och man för att föra fram dessa önskemål reser ned till Stockholm från Haparanda och Tornedalen för att uppvakta om saken, medan man å andra sidan slår på stora trumman i en viss del av pressen och anser det såsom någonting förskräckligt, om menige mans barn i fortsättningsskolan skulle få tillfälle att lära sig skriva och läsa finska. Anser man, att det är av vikt för de bättre bemedlades barn att i gymnasiet erhålla undervisning i finska språket, synes det mig i konsekvensens namn vara rimligt, att de mindre bemedlades barn i fortsättningsskolan få någon undervisning i läsning och skrivning av samma språk, detta så mycket mera, som enligt min tro uti det praktiska livet de mindre bemedlades barn oftare ha användning för finska språket än de bättre bemedlades barn i regel komma att få, för så vitt nu icke dessa senare inneha ett statligt ämbete eller en lärarbefattning, som påkallar kunskap i språket.

Så ser jag på denna sak, och jag kan därför icke säga annat än att det vore

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

klokt, om den svenska riksdagen ginge på bifall till det förslag, som här föreligger. När jag säger detta, gör jag det mot bakgrunden av den erfarenhet, som jag har haft allt sedan barndomen, men också mot bakgrunden av den erfarenhet jag har, sedan jag under två års tid haft mitt arbete förlagt till Torne älvdal, ett arbete, som varit av den art, att jag praktiskt taget kommit att besöka varenda gård, som ligger mellan Pajala och kusten. Jag vet med säkerhet, att icke alla komma att begära att få del av denna undervisning i finska språket, men det är å andra sidan ganska säkert, att många skola begära att få del av densamma. Under sådana förhållanden är den väg, som här av regeringen föreslås, bättre än den väg, som föreslås uti den av herrar Bergqvist och Carlström framförda motionen. Den av regeringen föreslagna vägen är bättre, därför att den anknuter till skolgången i övrigt. De mindre bemedlade ha i allmänhet icke tillfälle att bevista frivilliga kurser utanför den vanliga skolundervisningen, även om dessa anordnas till billiga priser.

Jag hoppas därför, att andra kammaren följer statsutskottets förslag i denna fråga och ger den finska befolkningen möjlighet till denna undervisning.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Mina herrar! Jag vill till en början betona, att denna fråga icke är någon nationalitetsfråga. Den finsktalande befolkningen i Norrbotten räknar ungefär 30,000 människor. Detta är, kan man säga, en i förhållande till landets befolkning i övrigt relativt liten del, men det är dock en del av vår svenska nation, som tänker svenskt, känner svenskt, och i alla avseenden äro fullgoda svenska medborgare. Varje försök att göra denna fråga till en nationalitetsfråga i den meningen, att de människor, över vilkas läppar det finska språket går i dagligt tal, icke skulle vara svenskar såsom vi andra, anser jag vara från början misslyckat.

För det andra, herr talman, vill jag fästa uppmärksamheten på — såsom också redan delvis skett — att vad som här föreslås icke innebär något tvång. En ärad talare uttryckte sig nyss på ett sådant sätt, att man av hans ordalag måste få den föreställningen, att här skulle föreligga ett försök att påtvinga befolkningen någonting. Jag kan icke tillräckligt understryka, att det hela vilar på frivillighetens grund. Den som uti fortsättningsskolan vill lära sig läsa och skriva finska får så göra; ingen tvingas därtill.

Jag skulle tro, herr talman, att ett utav de säkraste och, jag tillägger, nödvändigaste och omistligaste kännetecken på en stats kulturella standard är respekten på sådana områden, den vilja till rättvisa den ådagalägger, när det gäller folkets språkfrågor, den respekt för språkminoriteter, varav den är mäktig. Vi här i Sverige ha trott och glatt oss åt, att vi praktiskt taget utrotat analfabetismen. Vi äro icke utan skäl stolta över vår folkbildning. Vårt skolväsende har nått långt. Men, mina herrar, det är en dyster sanning, som en ärad talare nyss underströk, att analfabetismens öde drabbar en del utav vår svenska befolkning i Norrbotten. Ty om vi med analfabetism rimligen mena oförmågan att läsa och skriva det egna modersmålet, så är det ett faktum, att denna befolkning, vars dagliga språk är finskan, dömes till analfabetism, därest den icke får något tillfälle att lära sig läsa och skriva det egna språket.

Men här tillägger jag ytterligare en synpunkt. Ett språk är en skatt och en tillgång, en värdefull tillgång för ett folk. Att värda sig om språket, att vinnlägga sig om dess rykt och ans är en kulturell angelägenhet av första rang. Men det är en erfarenhet, herr talman, beträffande alla språk, att i den mån man icke inrymmer en möjlighet till elementär litterär bildning i ett språk, d. v. s. möjlighet till att få de nödigaste och enklaste insikterna i språkets gram-

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)
matik och skriftliga behandling, ryckes grunden undan för allt vad medveten språkvård heter, och därmed hotar det att förfalla och kan i gränstrakter lätt bli en slags rotväliska, som saknar alla kulturdrag. Vi ha enligt min mening icke rätt att låta det gå därhän. Den befolkning på 30,000 goda svenskar, vilkas modersmål är finska språket, har precis samma rätt som vi andra att få de nödiga elementära insikterna i sitt modersmål.

Det är helt enkelt så frågan ligger till, och varje försök att göra den till något annat vare sig inrikespolitiskt eller utrikespolitiskt ber jag för min del att få avvisa. Även jag beklagar, att denna fråga icke har lösts tidigare, och jag är övertygad om, att när nu första kammaren utan ett ords debatt har bifallit den kungl. propositionen, även andra kammaren skall fatta ett liknande beslut till bättnad för oss själva och till bättnad för den kulturella utvecklingen däruppe. Detta bleve enligt min tanke ett lyckligt beslut.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Det är ingen anledning bestrida, att regeringens förslag innebär ett framsteg, som man har anledning hälsa med tillfredsställelse. Jag vill emellertid gent emot purfinnarnas svenska motsvarighet här ställa frågan, om denna lilla eftergift åt en nationell minoritet kan anses ha en sådan omfattning, att man på den grund finner det opportunt att resa strid emot densamma. Om vi göra det tankeexperimentet, att Sverige vore en del av Tyskland, och att här från huvudlandets sida bedreves en verksamhet motsvarande den, som Sverige bedriver mot den finsktalande minoriteten i Tornedalen, eller med andra ord att man här systematiskt försökte införa det tyska språket, medan samtidigt en skolöverstyrelse liknande den svenska ville visa sitt demokratiska sinnelag genom att i nåder tillstädja, att våra barn skulle få lära sig svenska språket på tyska — ty detta är innebörden i skolöverstyrelsens ståndpunkt — förstår man, att det icke är någon anledning att blåsa upp detta lilla framsteg till några stora proportioner.

Vi ha uppe i Norrbotten en nationell minoritet, som man under en lång, lång tid försökt att försvenska, en minoritet som emellertid trots allt behållit sitt finska språk och som sannolikt i alla tider kommer att bevara detsamma. Nu går man så långt i demokratisk tolerans emot denna minoritet, att man tillstädjer, att dess uppväxande generation, sedan den först från småskolan och ända upp har preparerats med svenska språket, därefter på det språk, som icke är dess modersspråk, skall få lära sig det finska, som är dess modersmål. Det visar sig sålunda, att vad man här föreslår bara är en blygsam reform, där man egentligen börjar i fel ända. Det är klart, att skulle man tillgodose denna befolknings intressen, och ville man respektera denna minoritets rätt, vore det naturligare, att den uppväxande generationen först finge lära sig sitt modersmål och att den, sedan den erhållit undervisning i detta, skulle erhålla undervisning i svenska språket. Det finns ingen anledning bestrida, att det är nödvändigt för den finsktalande minoriteten i Norrbotten att kunna svenska språket, ty kunskap däri är ur praktisk synpunkt nödvändig för densamma. Å andra sidan måste det framstå såsom tämligen klart, att om man nu skall bereda möjlighet för densamma till undervisning i finska språket, detta förslag innebär en väldig omväg, och att en undervisning, som meddelas på detta sätt, icke torde komma att medföra så värst stora resultat. I vart fall vill jag ännu en gång upprepa, att det lilla steg, som här tagits, borde fortsättas, så att Sverige med någon anledning till sakligt fog skulle kunna ställa sig såsom domare över exempelvis de finska språknationalisterna. Om man nu skulle jämföra den svenska minoritetens ställning i Finland med den finska minoritetens ställning i Sverige, är det min uppfattning, att den

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)
svenska minoriteten i Finland har mycket längre gående kulturella svårigheter att kämpa mot än den finska minoriteten i Sverige har.

Herr **Meyerhöffer**: Herr talman! Herr Jonsson i Eskilstuna förklarade, att denna fråga är mycket enkel. Ja, den är enkel för honom, så till vida, att han har förenklat ett i och för sig ganska invecklat problem, men han kan därför icke heller i någon väsentlig mån sägas beröra det, som är detta problems kärnpunkt. Det räcker icke bara med att slunga fram påstående sådana som, att den sak det här gäller är någonting frivilligt eller en undervisning, som man vill ha eller icke vill ha. Vad man härvidlag uppe i Norrbotten fruktar, och vilket icke minst herr Hagbergs inlägg ger fog för, är det förhållandet, att vi i och med detta kasta in ett stridsäpple. Det kommer sedan flera steg på samma väg. Det är av denna anledning som man, när det icke föreligger några önskemål från befolkningens sida, går emot detta förslag.

Jag trodde icke, att man uti en riksdagsdebatt skulle behöva stiga upp och vittna om sitt förflutna, såsom herr Lövgren gjorde. Han använde emellertid sådana agitationsmetoder, att även jag måste berätta litet om mig själv. Det är så, herr Lövgren, att händelserna ha fogat det så, att jag gått mina fem första år i Haparanda lägre läroverk och genom släktförbindelser oavbrutet stått i korrespondens och fått mottaga besök från personer i gränsområdet och haft att göra med värnpliktiga och fast anställd trupp från detta område. Jag har som synes kontakten ganska klar.

Om jag nu tillåter mig använda en ganska profan bild från mitt eget yrkesområde, ber jag på förhand att få betyga herr Lövgren, att jag naturligtvis därmed icke har riktat spetsen mot honom utan mot mig själv, och jag gör detta för att visa, att det överhuvud taget är fruktlöst att komma och tala om, att den ene eller den andre har haft ett års längre erfarenhet än den andre på ett visst område. Fredrik den store lär en gång ha replikerat, när han blev kritiserad för sin krigsverksamhet, att hans packåsa enligt den historiska forskningens vittnesbörd deltagit i samtliga fältslag i 7-åriga kriget utan att därför någonsin ha blivit en stor strateg.

Av samma anledning tjänar det mycket litet till att försöka ge sig sken av auktoritet, på grund av att man har förbindelser med den ena eller andra riktningen. Det är nämligen lika lätt för oss, som företräda en motsatt åskådning, att framskaffa vittnesbörd, som gå i diametralt motsatt riktning mot de komplimanger, som herr Lövgren säger, att han har fått.

Den jämförelse, som herr Lövgren gjorde med samrealskolan i Haparanda, var för övrigt föga lyckad. Det är nämligen ett verkligt behov för oss att se till att vi få ämbets- och tjänstemän, som äro förtroagna med finska språket och som genom sin föregående utbildning ha möjlighet att på ett förståeligt sätt kunna meddela sig med den befolkning, det här gäller. Detta är också enligt min mening anledningen till att man bör ha denna undervisning vid samrealskolan i Haparanda.

Gentemot statsrådet Engberg vill jag säga, att det ju för all del är glädjande, att detta spörsmål inte är en nationalitetsfråga. Han kan emellertid å andra sidan inte utfärda någon förbindelse att det inte i framtiden kan bli en nationalitetsfråga av det hela. Då statsrådet sedan talade om analfabetism och rotväliska, litterär bildning och så vidare, vill jag verkligen fråga: Tror statsrådet Engberg, att man med det förslag om några timmars undervisning i finska språket, som regeringen och statsutskottet framkommit med, kan råda bot på dessa förhållanden? Det är väl ändå inte att bedöma förhållandena riktigt.

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

I övrigt har jag, herr talman, ingenting annat att tillägga, än att den här förda debatten har styrkt mig i min uppfattning, att det hade varit lyckligare, om denna proposition aldrig sett dagens ljus.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Det torde inte tjäna mycket till att komma med något längre anförande i den föreliggande frågan. Den är ju redan avgjord i första kammaren, och utgången lär väl bli densamma även i andra kammaren. Jag kan emellertid ändå inte underlåta att göra några reflexioner.

Jag vill uppriktigt säga, att när regeringen kom fram med sin proposition i denna fråga, blev jag nästan häpen. Trots ecklesiastikministerns varma ord vågar jag påstå, att herrarna inte ha tillräckligt tänkt sig in i vad det här i verkligheten gäller och allra minst tänkt sig in i om det nu är rätta tidpunkten att framlägga detta förslag. Jag måste fråga mig, vad det är som hänt och som påkallat att frågan upptas just nu. Jag har framställt den frågan i annat sammanhang och inför annat forum men inte fått något riktigt tydligt och klart svar.

Vi ha ju behandlat detta spörsmål upprepade gånger här i kammaren, 1921, 1929 och 1932, och resultatet har alltid blivit detsamma. Befolkningen i de trakter, som det här är fråga om, har hörts och har alltid sagt: Vi vilja inte ha finsk undervisning. Vi vilja ha svensk undervisning, ty vi äro svenskar och vilja vara svenskar. Det svaret fick man också sista gången man hörde befolkningen, 1932. Då hördes 11 skolstyrelser. Nio avstyrkte alldeles bestämt förslaget om att införa undervisning i finska. Två tillstyrkte, men den ena — det var visst skolstyrelsen i Haparanda stad — med den motiveeringen, att inte vilja vi för vår del ha denna undervisning, men det torde finnas andra som vilja ha den. Det var alltså summa summarum en skolstyrelse, som den gången förordade finskans införande i de svenska skolorna. Vad har skett sedan dess, som påkallar, att man nu framlagt förslag därom? Jag upprepar också den fråga, som visst herr Meyerhöffer framställde: varför har man inte även denna gång hört befolkningen? Har man kanske riktat blicken på våra nabor i öster och trott, att man på något sätt skulle kunna blicka dem med detta förslag? Det är i så fall ett fåfängt hopp, ty då får man allt sträcka sig bra mycket längre.

Tack vare den konsekvens och målmedvetenhet, med vilken vi sökt införa svenskt språk och svensk kultur i skolorna i Norrbotten, finns det den dag som i dag är knappast någon minoritet att tala om där uppe. Den har åtminstone inte gjort sig gällande, så att den krävt något förslag om undervisning i finska. Herrarna kunna emellertid vara övertygade om att, om ett sådant här förslag hade kommit för 10 eller 20 år sedan och finskan hade införts i de svenska skolorna, hade vi säkerligen nu haft en betydligt större minoritet där uppe, och svensk kultur och svensk undervisning hade aldrig nått den ställning, som de nu uppnått. När vi ha lyckats uppnå allt detta, kommer man med förslag om att införa undervisning i finska! Jag har nästan lust att upprepa ordspråket, att om man gör sig till får, så blir man uppslukad av ulven. Jag är rädd för att något sådant kommer att inträffa även på detta område.

Herr Lövgren i Boden talade om att han fått brev och komplimanger från personer, som tycka, att detta förslag är så bra. Jag läste för några dagar sedan en insändare under fria ordsavdelningen i en Stockholmstidning. Insändaren i fråga talade så varmt om den här saken, upphöjde regeringens åtgärder till skyarna och sade, att han var varm svensk och varm fosterlandsvän. När jag läste detta, kunde jag emellertid inte låta bli att tänka: Ack,

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

om mannen i fråga hade satt ut sitt verkliga namn. Då hade det nog kunnat hända, att man fått anledning att reflektera över hur det står till på detta område och varifrån dessa uttalanden egentligen komma. Även en hel del av de brevskrivare, som herr Lövgren talade om, ha kanske samma ursprung. Agitationen och underblåsningen komma helt enkelt från andra sidan gränsen. Om vi nu öppna en liten sluss för denna agitation, kommer den att få luft under vingarna, och den fördämning, som vi ha skapat till skydd för svensk kultur, kanhända kommer att raseras och dra åtskilligt mycket med sig inte bara i Tornedalen.

Man talar så vackert om att ungdomen skall få lära sig att tala och skriva finska. Mina herrar! Enligt sakkunniga personers uttalanden kan man redan nu till och med skriva finska, så pass att man reder sig, även om det kanske inte blir så grammatikaliskt riktigt. Det tror jag är med verkliga förhållandet överensstämmande. Hittills ha vi tagit lärarkrafter söderifrån för att befordra svenska språket och svensk kultur där uppe i Norrbotten. Nu få vi säkerligen börja ta dessa lärare från Finland, ty det finns troligen inte några lärare där uppe, som kunna undervisa i finska språket. I varje fall äro de fåtaliga och mycket otillräckliga. Jag undrar också, om man på högsta ort gjort riktigt klart för sig, vilken finska det är, som barnen skola undervisas i. Är det tornedalsfinska eller högfinska? Det lär vara en väsentlig skillnad dem emellan.

Mina herrar! Jag vet, att det är hopplöst att söka inverka på utgången av denna fråga, men jag har ändå velat framföra dessa synpunkter. Giv nu Tornedalen denna undervisning med våld, och det blir split och kiv. Det blir svensk och det blir finne. Är det verkligen trevligt att ordna det på det sättet hos en befolkning, som satt en ära i att vara svensk och som vill vara det i fortsättningen också? Den part på andra sidan gränsen, som framställt det krav, som man nu fallit undan för, blir säkerligen ej belåten med detta steg. Större offer komma vi nog att få göra, innan man på den sidan blir belåten. Men hur kommer det att se ut i detta land då? Jag upprepar, att vi med detta ha dragit över oss ett onödigt bekymmer och skapat split och kiv. Det är ganska säkert, och den som inte förstår det är en dålig psykolog. Detta är en ömtålig sak, och jag skall inte orda mera därom. Innan jag slutar, vill jag emellertid fråga: Har någon av er sett, att någon enskild person eller något samhälle av ett eller annat slag vunnit ära, berömmelse eller pekuniära fördelar genom att uppträda som mesar och undfallande i alldeles oträngda mål?

Herr talman! Jag yrkar bifall till den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Engberg**: Herr talman! Jag antar, att kammaren ursäktar, att jag efter de uttalanden, som den föregående ärade talaren gjorde, ånyo tar till orda i denna angelägenhet.

Jag måste på det allra bestämdaste reagera, då min ärade vän herr Nilsson i Antnäs talar om att vi fallit undan, stämplar oss som mesar och så vidare. Jag undrar verkligen, vad man på andra sidan sammanbindningsbanan, där man nyss enhälligt har röstat för Kungl. Maj:ts proposition, skall tänka, när man får det betygget, att man är mesar, att man fallit undan och så vidare.

Jag ber att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att vi vid framläggandet av denna proposition inte ha haft den allra minsta tanke på de synpunkter, som han så insinuant antydde. År 1932 tillhörde jag dem här i kammaren — och jag vet, att det var många — som inte ville taga till orda mot statsutskottets enhälliga utlåtande, helt enkelt därför att vi ansågo, att frågan

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränssorter. (Forts.)
var så pass grannlaga, att det icke vore önskvärt med någon debatt. Vi tyckte, att det var bättre att propositionen begrovs i stillhet. Den nu föreliggande propositionen har alls inte framlagts med tanke på det läge, som den siste ärade talaren antydde, utan vårt motiv har helt enkelt varit, att det är på tiden, att det skipas rättvisa uppe i Norrbotten.

Herr Lövgren: Herr talman! Av herr Meyerhöffers anförande fick man höra, att han anser, att ju mindre man vet om en sak, med desto större tvärsäkerhet kan man yttra sig om den. Detta stämmer alldeles utmärkt med den uppfattning jag fått om herr Meyerhöffers inställning i sociala och politiska frågor.

Herr Meyerhöffer slutade med att säga, att det var alldeles självklart, att det var av behovet påkallat med undervisning i finska vid gymnasiet i Haparanda, därför att det var ju blivande ämbetsmän, som skulle erhålla den undervisningen. Tror verkligen inte herr Meyerhöffer, att även menige man, som har finskan till sitt modersmål, någon gång kan ha behov av att kunna läsa och skriva detta språk lika väl som de tjänstemän, som äro bosatta inom detta språkområde? Uppriktigt sagt tycker jag, att både herr Nilssons i Antnäs och herr Meyerhöffers inlägg äro litet komprometterande, och jag skall därför inte argumentera mera mot dem. Jag är nämligen övertygad om att man i denna kammare har så mycket förstånd, att man förstår, att om det är önskvärt att de bättre bemedlades barn erhålla undervisning i finska språket, så är det också önskvärt att de mindre bemedlades barn beredas samma möjlighet.

När herr Nilsson i Antnäs talade om det tvång, som det här är fråga om att införa, är detta uttalande endast ett sådant där överord, som fullkomligt saknar underlag. Denna undervisning är nämligen helt och hållet frivillig, vilket jag ber att få stryka under. Sedan sade herr Nilsson i Antnäs, att de komplimanger, som jag fått, ha sin rot på andra sidan gränsen. Nej, herr Nilsson, det är inte på det sättet. De som ha skrivit dessa brev till min redaktion äro goda svenska medborgare.

Sedan vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på ett annat förhållande i de trakter av vårt land, som det nu är fråga om. Om biskop Bergqvist hade varit närvarande, tror jag, att han skulle ha kunnat ge mig rätt i det jag nu säger. Som alla känna till, grundade Lars Levi Læstadius en sekt, vars medlemmar kallas för læstadianer. Denna sekt har försänkningar inom praktiskt taget varenda finsktalande familj i hela Tornedalen. Lars Levi Læstadius sökte framför allt inpränta hos människorna den uppfattningen, att man skall akta och vörda överheten. I dessa læstadianskt troende trakter är därför aktningen för överheten större än vad den i allmänhet är. Det är ett faktum, att kyrkoherden, länsman, folkskolläraren och överhuvud alla de ämbetspersoner, som stå litet högre upp på rangskalan, bli de tongivande. Menige man opponerar sig inte mot dem, därför att det ingår i hans uppfostran och hans religiösa syn, som färgat av sig på hans världsliga uppfattning, att det är överheten, som bestämmer, och menige man har bara att lyda. Jag tror, att det i mycket hög grad är just denna uppfattning, som är förklaringen till att man från menige mans sida i Tornedalen inte gjort större väsen av att man saknar undervisning i sitt modersmål. Att det för en människa, som har finskan till sitt modersmål, föreligger ett verkligt behov av att få undervisning i detta språk, ligger väl i alla fall i så öppen dag, att man faktiskt inte borde behöva diskutera den frågan.

Jag hoppas, att kammaren bifaller den föreliggande framställningen och att den gör det på ett sådant sätt, att man inte på andra sidan kan komma och tala

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)
om det förtryck, som härifrån utövas gentemot den finska minoriteten. Ur den synpunkten är det kanske klokt, att vi ta en votering om saken. Jag skall emellertid, herr talman, inte framställa det yrkandet nu, men måhända kommer jag att göra det, innan debatten slutar.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Eftersom nu debatten ändå icke kunnat dämpas upp, måste jag be om tillåtelse att göra ett par korta repliker.

Herr Meyerhöffer anser det önskvärt, att ämbets- och tjänstemän uppe i Tornedalen få lära sig finska; och det är också därför, som finskan skulle vara undervisningsspråk i gymnasiet. Då förefaller det mig önskvärt att den befolkning, som skall ta del av ämbets- och tjänstemännens skrivelser, också verkligen kunna läsa vad de skriva.

Herr Nilsson i Antnäs undrade vad för sorts språk, vilket slag av finska man skulle lära sig. Jag har ju ingen rätt att tala å regeringens vägnar, men jag föreställer mig att det bör röra sig om precis samma finska, som man skulle lära sig i gymnasiet.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Herr Meyerhöffer yttrade, att han önskade, att denna proposition aldrig sett dagens ljus. För min del skulle jag i stället vilja uttala ett tack till regeringen för att den verkligen lagt fram den och för att den kommit från det hållet.

Jag har i över tjugo år suttit på den avdelning av statsutskottet, som behandlat motioner av denna kategori, och detta ärende har mer än en gång varit föremål för långvariga debatter på den avdelningen. Jag har alltid önskat, att dessa ättlingar av det finska folket skulle få lära sig skriva, tala och läsa finska. Att till utskottsutlåtandena angående detta och liknande förslag icke fogats starka reservationer har säkerligen berott på att man ansett, att en sådan fråga som denna borde lösas i enighetens tecken. Och jag är viss, att landets anseende icke förlorat på, om andra kammaren hade på samma sätt som första behandlat och avgjort denna fråga. Här hör man nu representanter ifrån gränstrakterna stå emot varandra, och den ene försöker skrämma den andre. Men jag frågar: Är det rätt eller rimligt att neka en liten folkspillra, som tillhör oss och som vill vara svensk, att lära sig skriva och läsa sitt modersmål? Är det rimligt att motsätta sig en sådan begäran?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Meyerhöffer**: Herr talman! Det förefaller mig, som om det sakliga underlaget för herr Lövgrens yttrande icke vore av den art, att han borde uppträda och mästra herr Nilsson i Antnäs och undertecknad.

För att exempelvis gå in på en detalj, som egentligen inte är före till behandling just nu, nämligen frågan om ett gymnasium i Haparanda, så ligger detta spörsmål inte alls på det planet, att det är en fråga om överklass och underklass mot varandra eller något i den stilen. I och för sig är ju en sådan uppläggnings fullkomligt främmande för allt vad realiteter heter. Men även om så vore fallet som herr Lövgren gör gällande, så är det alldeles påtagligt — och härmed svarar jag herrar Bengtsson i Norup och Jonsson i Eskilstuna samtidigt — att om en domare skall sitta och döma i en rätt där uppe i Tornedalen, är det för honom av grundläggande betydelse att ha tillräckliga insikter i finska språket för att direkt, utan mellanhand, kunna höra parterna. Det är för att det icke skall riktas någon anmärkning i den vägen, som vi ha sagt, att verkliga skäl finnas för ett gymnasium i Haparanda. Det är motiv av denna

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)
art, som förestavat det hela. Men detta har ingenting med herr Lövgrens resonemang att göra.

Jag måste medge, att jag inte är någon expert på Lars Levi Læstadius' förkunnelse, men jag tror, att herr Lövgren är det ännu mindre. Vad herr Lövgren därvidlag framhållit om en strävan där uppe att alltid stå till tjänst för överheten, skulle exempelvis herr Hagberg i Luleå alls icke vitsorda. Och ett sådant påstående skall heller icke vitsordas från annat håll. Skälet till att det icke framkommit krav på undervisning i finska är att söka i helt andra orsaker. Befolkningens önskemål ha gått stück i stäv med vad propositionen och statsutskottet åsyfta. Önskemålen ha nämligen gått ut på ökad undervisning i svenska språket och fastare anknytning till det svenska moderfolket. I den riktningen har det framförts mycket utpräglade krav.

Här talar man om en lösning i enighetens tecken. Ja, mig påminner detta om, att förste vice talmannen i första kammaren, herr Olof Olsson, en gång för ett par år sedan lär ha karakteriserat en skolplan av herr Engberg på så sätt, att denne bortsett från faktorerna, undervisningens omfattning, barnen och föräldrarna — men i övrigt förelägo inga anmärkningar mot skolplanen! Det är något i den vägen, som också i detta fall förefinnes. Önskemålen beträffande de barn, det här gäller, är man så totalt likgiltig för, att man inte ens bryr sig om att fråga efter dem. Och herr Bengtsson i Norup, vilken såsom medlem av statsutskottet sysslat med denna fråga i tjugu år, kan efter tjugu års studium icke ge svar på frågan: skola vi undervisa i högfinska eller — för att tala herr Engbergs språk — i den »rotvälska», som förekommer där uppe? Och herr Jonsson i Eskilstuna kan inte ge bättre besked på området. Under sådana omständigheter hade det varit synnerligen önskvärt, att herrarna förlängt sina studier av detta spörsmål, innan ni avlätit ett yttrande.

Gent emot statsrådet Engberg vill jag bara i all korthet replikera, då han vänder sig mot min vän herr Nilsson i Antnäs och talar om rättvisa mot Norrbotten. Är det verkligen någon mening med en rättvisa, som de vilka drabbas därav — om man får använda det uttrycket — själva inte alls önska få, vilket vi ha de mest tydliga uttryck för? De ha sagt, att det är något helt annat än detta, som de önskat. Därför må det — sviker herr Lövgren på den punkten, lovar jag att uppfylla hans halva löfte — bli en votering i denna fråga, som klarlägger kammarens ståndpunkt.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall i stället till den utav herrar Borell och Holmgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Meyerhöffer begärde emellertid votering i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den utav herrar Borell och Holmgren avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet.

Ang. folkundervisningen i rikets nordligaste gränsorter. (Forts.)

Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Lindberg i Umeå, vadan omröstning medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 17 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 1, angående regleringen för budgetåret 1935/1936 av utgifterna under rikstatsens första huvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hov- och slottsstaterna.

Efter föredragning av *punkten 1*, angående anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning, erhöles på begäran ordet av

Ang. anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning.

Herr **Karlsson** i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! I överensstämmelse med vår principiella uppfattning beträffande monarkien ha jag och mina partikamrater alltid yrkat på och röstat för avslag på anslagen under denna huvudtitel. Och det finns heller ingen anledning för oss att i detta avseende ändra ståndpunkt.

Men utöver de principiella synpunkterna tillkomma också andra vägande skäl. Jag kan som arbetare och representant här för fattigfolket inte undgå att göra vissa jämförelser, när jag ställes inför anslagskraven i denna huvudtitel. Den sammanlagda summan utav anslagen till hov- och slottsstaterna uppgår i år till 1,854,000 kronor. Den summan yrkar nu regeringen och statsutskottet att riksdagen utan minsta betänkligheter skall bevilja som löne- och bostadsförmån för den kungliga familjen.

De stora summor, som riksdagen år efter år anslår till kungafamiljens underhåll, tvingar ovillkorligen till jämförelser med det sätt, varpå statsmakterna samtidigt behandla tusentals och åter tusentals andra familjer här i landet. När jag fick detta statsutskottsutlåtande i min hand, gingo mina tankar omedelbart till förhållandena i min hemkommun. Där ha vi nämligen sedan många år tillbaka haft en synnerligen stor arbetslöshet. Ett meddelande, som jag nyss mottagit rörande läget vid det senaste månadsskiftet, visar, att 230 personer av de anmälda, hjälpbehövande arbetslösa där hemma gå avstängda från all hjälp från samhällets sida. Dessa människor, herr talman, äro sådana, som sedan årtal tillbaka gått arbetslösa men som ändå hållas avstängda från möjligheten att få vare sig nödhjälpsarbete eller understöd. Man kan inte bli annat än upprörd, när man vet, hur svårt dessa människor ha det, och samtidigt ser, hur rundhänt riksdagen är, när det gäller den familj, det här är fråga om. Jag skall naturligtvis inte i detta sammanhang ta upp någon debatt om den brutala arbetslöshetspolitik som föres, men jag har inte kunnat undgå att göra denna lilla jämförelse.

Ser man litet närmare på detaljsiffrorna i hovstaten, är det åtskilliga poster där, som äro både anmärkningsvärda och chockerande. Till *kungl. hovstallets utfodring* exempelvis anslås varje år ett belopp av 45,000 kronor. Är det någon som tror, att kungligheter nas hästar sätta i sig foder för de fyrtiofem tusen kronorna? Nej, säkerligen inte. Det är ju så modernt med luftaffärer nu för tiden, att det nog vore skäl uti att statsrevisorerna en smula undersökte den där utfodringen i hovstallet. En annan anmärkningsvärd post i staten är *anslaget till kol och ved för de kungliga hoven*. För detta ändamål beviljas

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 9.

Ang. anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning. (Forts.)
 årligen ett *ordinarie* anslag av 50,000 kronor. Men sedan kommer det märkliga. Vi veta, att kolen och veden ju äro synnerligen billiga nu, men ändå upptas varje år i staten ett anslag av 75,000 kronor till täckande, som det heter, av *motsedd brist* å anslaget till kol och ved för de kungliga hoven. Riksmarskalken meddelar bara, att han emotser en brist på 75,000 kronor på denna post, och regeringen och riksdagen bevilja också årligen det begärda anslaget till täckande av denna brist, som, märkvärdigt nog, för varje år är *jämmt 50 procent högre än det ordinarie anslaget*. I de nuvarande luftaffärernas tid, herr talman, borde nog statsrevisorerna anse sig ha skyldighet att undersöka denna »brist» en smula.

En tredje punkt i regeringens hovstatförslag måste jag också fästa uppmärksamheten på, nämligen förstärkningen av anslaget till Konungens hovhållning. Konungen har ju för sin hovhållning ett *ordinarie anslag av 800,000 kronor*, men därutöver har han från och med budgetåret 1932/1933 haft ett *förstärkningsanslag* på 100,000 kronor. Nu har regeringen i årets statsverksproposition föreslagit, att detta förstärkningsanslag skall fastställas till 150,000 kronor. Anslaget i fråga utgick ju också före 1932 med detta belopp, men under den frisinnaade regeringens sista regeringsår sänktes beloppet med Konungens eget medgivande till 100,000 kronor. Detta skedde »med hänsyn till angelägenheten av att nedbringa statsutgifterna», som det hette i den kungl. propositionen. Vi minnas ju, hur man från olika håll, särskilt i den borgerliga pressen, då prisade denna Konungens godvillighet att sänka apanaget, prisade den såsom en sant fosterländsk gärning. Nu kommer den socialdemokratiska regeringen och föreslår, utan att anföra ett enda ord till motivering, att detta anslag skall på nytt höjas till 150,000 kronor, och statsutskottet yrkar naturligtvis bifall till detta regeringens förslag. Detta sker också, märkvärdigt nog, utan ett enda ord till motivering. Man tycker verkligen, att den socialdemokratiska regeringen borde ha kunnat anse, att sammanlagt 900,000 kronor enbart till Konungens hovhållning varit tillräckligt och inte, såsom nu skett, kommit med förslag att öka detta anslag till 950,000 kronor. Säkerligen räknade inte de socialdemokratiska valmännen år 1932 med en dylik »positiv politik», när de röstade med regeringspartiet.

Det skulle, herr talman, nog vara ytterligare en del att anföra beträffande de olika anslagssummorna under denna huvudtitel, men jag skall inskränka mig till vad jag nu anført, och med ytterligare understrykande av vår principiella uppfattning i denna fråga yrkar jag avslag såväl på regeringens proposition som utskottets utlåtande.

Vidare anförde

Herr Holmgren: Herr talman! Jag begränsar mitt anförande till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag å såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Karlsson i Grängesberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1 av utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Ang. anslag till Kungl. Maj:ts hovhållning. (Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 2—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Härpå föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för budgetåret 1934/1935 till statliga och statskommunala reservarbeten; och yttrade därvid

*Ang. statliga
och stats-
kommunala
reservarbeten.*

Herr Ström: Herr talman! Innan man går att besluta om dessa 20,000,000 till nödhjälpsarbeten, anser jag mig ha anledning att ställa några frågor. Det finns också anledning att i detta sammanhang jämföra den inställning till de arbetslösa, som här kommit till uttryck, och den ställning regeringen har intagit till den fråga, som vi nyss beslöto i.

Man kan ju konstatera, att de arbetslösa vänta ännu förgäves på den hjälp, som de skulle erhålla enligt de frikostiga vallöften och enligt den uppreklamerade kristidshjälp, som skulle lämnas de sämst ställda i samhället. De vänta ännu förgäves på denna hjälp, och man har anledning att ställa den frågan till regeringen, fastän man vet att den inte svarar på frågor, som beröra de arbetslösas ställning här i landet: När kommer den utlovade hjälpen till de arbetslösa? När komma de förbättringar, som man tidigare har talat om att de skulle komma? Då man nu anser, att läget betingar en löneförhöjning på 50,000 kronor åt Konungen och att man har råd till att även på andra områden öka utgifterna, när man vidare har konstaterat, att arbetslösheten har gått ned i stor omfattning och att man således har ett mindre klientel att hjälpa, borde väl tidpunkten vara inne, när man bringar dessa en bättre hjälp än som sker ute på A. K.-förläggningarna och med det svältsystem, som man där har. För ett par år sedan skulle A. K. avskaffas. Det var på den parollen bland annat, som hundrausentals arbetare i vårt land understödde den socialdemokratiska valrörelsen. Vi ha frågat tidigare: När kommer man att taga något initiativ till A. K:s avskaffande? Det kanske är anledning för socialministern att meddela, när i framtiden han tänker göra något i den riktning, som han utlovade 1932.

Jag har tidigare, i remissdebatten, påpekat, att t. o. m. 1933 lade man fram förslag i riksdagen om att man skulle åtminstone avskaffa nödhjälpsarbetena och införa arbeten till avtalsenliga löner. Till och med detta har försvunnit nu. Man talar inte längre om den saken från socialdemokraternas sida, och då finns det anledning att ännu en gång ställa frågan, även om man riskerar att regeringen inte besvarar den: När kommer man att göra några insatser för detta systems avskaffande? Tidigare utdömde man det på det allra bestämdaste. Man sade, att det var det sämsta av alla system, detta A. K.-system, både när det gällde arbetenas utförande, kostnaderna för dem och hjäl-

Ang. statliga och statskommunala reservarbeten. (Forts.)

pen till de arbetslösa. Nu hör man inte de tonerna från regeringsbänken, som man tidigare hörde från herrarna, innan de hade placerat sig där. Jag interPELLERADE socialministern förra våren om regeringens ställning till sänkningen av nödhjälpsarbetarlönerna. Jag fick naturligtvis icke något svar, och jag väntar mig inte att en socialdemokratisk regering, i det beträngda läge, som den nu är, skall lämna något svar. Men ändå bör man nog ställa frågan, ty de arbetslösa och nödhjälpsarbetarna ute i landet fråga sig: När skola de utlovade förbättringarna komma och vilken ställning intar regeringen, arbetarregeringen, till sänkningen av nödhjälpsarbetarlönerna ute på dessa arbetsplatser?

Man har konstaterat, att det har skett en betydande utökning av detta nödhjälpsarbete, och man kan vidare konstatera, att kontantunderstödet har minskats, så att man där kunnat spara in $3\frac{1}{2}$ miljon kronor. Ja, det är ju inte så egendomligt, när man avstänger stora grupper. Man avstänger grupper, som tidigare, innan det fanns en sådan regering, som var så välvillig mot dem, hade understöd och fick bättre hjälp. Jag vill erinra om att den arbetslösa ungdomen mellan 16 och 22 år är avstängd. När man genomförde den s. k. arbetstjänsten, sade man, att den skulle bli fullständigt frivillig. Ingen skulle tvingas till dessa arbetstjänstläger. Men vad gjorde man sedan? Jo, man avstängde denna ungdom från understöd, och följden blir, att de tvingas dit, ehuru anslutningen skulle vara frivillig, enligt vad man förklarade. När får denna arbetslösa ungdom tillbaka sitt understöd? Nu när läget har förbättrats på ett sådant sätt, att man inte längre kan skylla på statens dåliga ekonomiska ställning, vore det väl angeläget för en s. k. folkregering att återge den arbetslösa ungdomen den hjälp, som den tidigare hade.

Jag påpekade i fjol våras, att man sänkt den lägsta grovarbetarlönen vid nödhjälpsarbetena från 3 kronor till 2:80. Dessa 20 öre betyda oerhört mycket för en sådan arbetare. När kan man förvänta, att dessa arbetare skola få igen dessa 20 öre, som man sänkte lönen med?

Jag har tidigare påpekat, att denna lön aldrig varit så låg som nu. När det satt en folkfrisinnad och en högerregering var den lägsta grovarbetarlönen vid nödhjälpsarbete kronor 2:95. Genom krisuppgörelsen skulle den höjas till 3 kronor, och så skedde förmodligen på papperet, även om arbetarna i verkligheten inte fingo någon del härav. Nu när det sitter en socialdemokratisk regering, som har till uppgift enligt eget uttalande att först och främst hjälpa de sämst ställda i samhället, kan man emellertid konstatera, att den lägsta lönen är kronor 2:80, d. v. s. 15 öre lägre än den tidigare varit vid dessa arbeten. I samband med den ytterligare utökningen av anslaget finns det anledning fråga: När få dessa arbetare tillbaka de löner, som man tog ifrån dem i våras och som man vid den tidpunkten sänkte på det här sättet?

Det skulle vara anledning att fråga en hel del till, men jag förmodar, att regeringen inte vill lämna något svar på dessa frågor till de socialister, som fråga. Men det finns också andra. Det finns regeringens egna partivänner ute i de kommunala församlingarna, som fråga, vart den där förbättrade hjälpen tagit vägen. Jag har här i min hand ett protokoll, som behandlar en diskussion i samband med en interpellation i arbetslöshetsfrågan i Stockholms stadsfullmäktige. Det är en partivän till regeringen, som tillhör arbetslöshetskommittén i Stockholm. Han gör där några randanmärkingar, som förtjäna att antecknas till andra kammarens protokoll, därför att de innebära en ljungande anklagelse emot den arbetslöshetspolitik, som regeringen utan att vidtaga några åtgärder låter få fortgå, även om man kanske förklarar, att man inte är direkt anhängare av densamma. Men antingen skall man väl vara det ena eller det andra, och när man nu låter en sådan brutal arbetslöshetspolitik

Ang. statliga och statskommunala reservarbeten. (Forts.)

passera utan att göra någonting, faller ju ansvaret på den regeringen som sitter.

Det är en av regeringens egna partivänner, som således har ordet. Han står i ansvarig ställning, han är ledamot av Stockholms stadsfullmäktige, och han uttalar sig på ett par tre punkter. Jag skall återge honom ordagrant. Han säger:

»Jag vill bara erinra om en sak i detta sammanhang, som talar sitt tydliga språk. Författningen lägger intet hinder i vägen för att understödja kvinnor, men statens arbetslöshetskommission, som ju har en egendomlig makt i vårt samhälle, som äger att utfärda särskilda bestämmelser, som måste följas av de lokala arbetslöshetskommittéerna, har nu för kort tid sedan utfärdat den bestämmelsen, att vi i Stockholm icke få lämna understöd åt arbetslösa kvinnor. Enligt vad jag har inhämtat, har man icke för Göteborgs vidkommande utfärdat någon sådan bestämmelse. Resultatet har ju blivit, att de arbetslösa kvinnor, som finnas i Stockholm, icke kunna få arbetslöshets hjälp med statsbidrag utan måste hänvisas till fattigvården. Var och en vet ju, hurusom den uppfattningen är inrotad i våra arbetares hjärnor, att man icke vill gå till fattigvården, med mindre man står på gränsen till att svälta ihjäl. Dessutom föreligger ju återbetalningsskyldighet för de medel, man erhåller såsom fattigvård. Detta tillsammans gör, att man i det längsta drager sig för att anlita fattigvården.»

När man läser, att understödet åt arbetslösa kvinnor nu är indraget och ställer detta i belysning av de anslag, som beviljades under förra punkten, får man ett starkt intryck av vad denna regering gör för att hjälpa de sämst ställda i samhället.

Ifrågavarande stadsfullmäktigeledamot, som jag nyss citerade, skildrar sedan ett särskilt sådant fall. Det var en kvinna, som varit sjuk. När hon blev frisk, kunde hon inte få något understöd annat än genom en viss kommitté, som tillerkände henne ett understöd på 7 kronor i veckan i form av mathämtning från Värmdögatan. Sju kronor i veckan i form av mat var allt hon fick, icke ett öre kontant varken till hyra eller annat. Jag menar, fortsätter han, att så får man icke behandla understödstagare, och det är för sådan behandling, som arbetslöshetskommittén sedan fått kläda skott.

Man kan rikta den frågan till socialministern, som uttalat, att man skall föra en human arbetslöshetspolitik: Är det human arbetslöshetspolitik att låta en arbetslös kvinna endast ha sju kronor i veckan i understöd i form av mat, som hon får hämta, men ingenting till hyra och ingenting till kläder? Sakuppgifterna härstamma från en av regeringens egna partivänner.

Han fortsätter sedan och talar om de reservarbeten, som man nu är beredd att anslå 20 miljoner till, och frågan om anvisningarna till de statliga reservarbetena. Han säger: »Vi ha för Stockholms stad blivit begåvade med ganska många platser vid de statliga förläggningarna i Småland, på Gotland, i Norrland och på andra ställen. Genom min verksamhet kommer jag i tillfälle att varje dag mottaga människor, som klaga sin nöd. Jag skulle kunna rada upp hundratals exempel, som tala sitt tydliga språk. De är fråga om personer, som äro födda här i Stockholm och bott här i Stockholm hela sitt liv och nu leva tillsammans med en kvinna. De äro gifta på stockholmska som det kallas, men det betraktas enligt författningen som ensamstående personer. Det är fråga om personer, som äro 60—65 år gamla. Sådana personer ha blivit hänvisade till reservarbeten i Småland, och när de vägrat taga detta, ha de blivit avstängda från all hjälp och löpa risken att bli intagna på Högalids vårdhem.»

Är det human arbetslöshetspolitik att hänvisa de gamla utslitna verkstads-

Ang. statliga och statskommunala reservarbeten. (Forts.)
 arbetarna, när de nått en ålder av 65 år och äro utan arbete till följd av rationaliseringen inom industrien, till nödhjulsarbete i Småland, och att de, om de icke resa dit, bli avstängda från understöd?

Jag träffade nere i Göteborg för någon tid sedan en gammal man, som arbetat inom träindustrien i 42 års tid. Var och en känner till det hårda arbetet inom denna industri. Denne man var naturligtvis fullständigt utsliten. Han hade varit förtjänt av en ordentlig hjälp ifrån samhällets sida. Han hade under en kortare tid haft arbetslöshetshjälp genom statens medverkan, men så en vacker dag, när han kom upp på stämpningsstället, sade man till honom, att det fanns nödhjulsarbete i Småland, och att man måste hänvisa honom dit. Det var en gammal man, som nått närmare de 70 åren. Han hade arbetat, som jag tidigare påpekat, i hårt arbete under alla dessa år. Han hade haft en mycket stor familj att draga försorg om, och så kommer man nu, när han nått denna ålder, och vill skicka ut honom på dylikt nödhjulsarbete. Är det en human arbetslöshetspolitik, som herrarna föra, när ni kunna prestera något sådant?

Denne partivän i Stockholms stadsfullmäktige fortsätter emellertid: »Jag frågar: Är det verkligen meningen att vi skola tillämpa sådana metoder, såsom faktiskt skett här under de sista månaderna?» Vi låta frågan gå vidare till den socialdemokratiska regeringen: är det verkligen meningen att tillämpa sådana metoder som dessa? »Jag tror det var under september månad», säger han vidare, »vi fingo bestämmelser i denna riktning, jag erinrar mig inte, hur många platser, som tilldelats Stockholm vid de statliga reservarbetena, men det är icke mindre än 433 personer, som under september vägrat att resa.» Dessa 433 personer, som vägrat att resa, äro avstängda från hjälp och borta ur arbetslöshetsstatistiken — alltså en förbättring i arbetslöshetsläget här i landet. Det är på det sättet man genom konstlade medel förbättrar statistiken. »Dessa personer», fortsätter han, »voro till stor del gamla människor, som voro födda här i Stockholm, och som bott här tillsammans med sina hustrur i hela sitt liv och som nu på grund av vissa verkstäders och fabrikers nedläggande blivit arbetslösa.» Han slutar med att utdöma »hela detta system, som nu existerar», och han tillägger, att det är »i grund och botten ohållbart och måste leda till sådana vanskligheter som det gör för den enskilde medborgaren och även för det allmännas vidkommande».

Man har nu anledning fråga regeringen: anser den icke i likhet med denne partivän att detta system leder just till sådana vanskligheter som här omtalas, och att det är ett fullständigt ohållbart system? Icke ett ord om den saken, icke ens en deklARATION från regeringens sida, att man tänker bekämpa A. K:s nödhjuls-system, att man nu tänker, när statens ekonomi blivit bättre, höja lönerna. Nu är arbetslöshetssiffran lägre än tidigare, då man hade de högre lönerna, men detta oaktat tillämpar man fortfarande de reducerade lönerna från maj förra året.

Jag är övertygad därom, att dessa uttalanden av denne partivän — han heter Bertil Nykvist och är ledamot av arbetslöshetskommittén här i Stockholm — nog kunna underskrivas av hundratal andra, bara dessa vågade säga sin mening. Men de äro i partisolidaritetsens namn skyldiga att tåga, och även om så vore, att någon skulle bryta emot partisolidariteten och våga uttala sin mening, vore detta ju bara en ropandes röst i ökenen.

I samband med beviljandet utav detta förstärkningsanslag till årets budget finns det anledning att ännu en gång ställa dessa frågor till regeringen: När tänker man göra något, när tänker man infria sina egna löften? Svaret härpå vänta arbetarna och framför allt nödhjulsarbetarna ute i landet på. Är det så, att regeringen fortfarande vill tåga och icke vågar tala, skall man åtmin-

Ang. statliga och statskommunala reservarbeten. (Forts.)
stone akta sig för att gå ut och presentera sig såsom de där, vilka vilja hjälpa de sämst ställda i samhället.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Härpå föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor» gjorda framställningar angående dispositionen av den 30 juni 1935 kvarstående behållningar å reservationsanslag samt rörande sättet för bestridande av vissa avlöningskostnader för personal vid nyreglerade verk, tillhörande allmänna civiltförvaltningen; och

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 30 maj 1873 om rikets mynt.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 67, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att sista stycket i 15 § förordningen om erkända arbetslöshetskassor skulle utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan berörda hemställan föredragits, anförde:

Herr **Spångberg**: Herr andre vice talman! På det förslag till lag om erkända arbetslöshetskassor, som förra året antogs, yrkade vi från den socialistiska gruppens sida avslag, och vi framlade i stället för samma förslag en motion om en helt annan arbetslöshetslagstiftning. Den lag som antogs var nämligen enligt vår mening i stora, väsentliga stycken rent arbetarfientlig och för de arbetslösa del värdelös. Arbetarna och de arbetslösa ute i landet hade väntat sig något av det förslag, som från regeringens sida låg till grund för lagstiftningen i fråga. När detta förslag antogs såsom lag, blevo de emellertid en illusion fattigare men också en erfarenhet rikare.

Då vi nu yrka ändring uti en punkt av samma lag, ligger däruti intet som helst erkännande åt lagen i dess övriga delar. Vi utgå emellertid ifrån det faktum, att en lag som antagits är verklighet, och att den också kommer att stå sig några år, ty arbetarfientliga lagar äro ju som bekant inte så lätta att få ur världen.

Nu förhåller det sig vidare på det sättet, att en del arbetslöshetskassor inom fackförbunden ansöka om att bli förklarade för så kallade erkända arbetslöshetskassor, vilket också brukar beviljas. Genom den lagstiftning, som ligger till grund för de erkända arbetslöshetskassorna och som i fjol antogs,

*Ang. viss
ändring i för-
ordningen om
erkända
arbetslöshets-
kassor.*

Ang. viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)
sker på detta sätt så att säga från de till dessa kassor hörande medlemmarnas sida kollektiv anslutning. Den som nu icke följer med vid övergången till den erkända arbetslöshetskassan anser sig härigenom gå miste om det stöd, han förut haft i kassan inom fackförbundet. Kanske har han betalat avgift under flera år, och hellre än att mista de rättigheter, han under denna tid haft, förlir han medlem av kassan även i fortsättningen. Det blir för honom icke fråga om att välja mellan det han har och det som erbjudes, utan han ställes i valet mellan att antingen mista det han har eller att antaga det nya som erbjudes. Man får därför antaga, att när en kassa begär att bli erkänd, de flesta medlemmarna stå kvar i kassan även i fortsättningen, åtminstone sker väl detta i början. Trots vissa hårda påfrestningar och extra uttaxeringar, vilka enligt författningarna kunna komma i fråga, taga de därmed frivilligt på sig att i fortsättningen bära den del av arbetslöshetens börda, som det borde vara samhällets gemensamma sak att bära.

Det är i och för sig utmanande att tvinga stora skaror av de minst bärkraftiga i samhället i ett sådant läge, men detta i och för sig utmanande förhållande utmynnar i den rena cynismen, när man på så sätt som skett komplar samman denna sociala lagstiftning med en tvångslagstiftning gent emot fackförbunden för att därigenom tvinga medlemmarna till strejkbryteri arbete. Det är mot denna punkt vi vänt oss uti denna motion. Man bör väl ändå ha i minnet, att det här i första hand icke är fråga om understöd av allmänna medel, utan att det här är fråga om medlemmarnas egna pengar, som utbetalas i arbetslöshetsunderstöd. Medlemmarna i arbetslöshetskassorna få alltså med egna medel betala detta tvång att bli strejkbrytare. Mina herrar! Det hela påminner närmast om gångna tiders slavsystem, då man lovade slaven, att om han offrade sig tillräckligt, skulle han få hjälp i framtiden, men när han, ställd inför den situationen att han behövde hjälp, fördes in i en ännu värre och tyngre trældom. I detta fall är det fråga om att tvinga fackförbundsmedlemmar till strejkbryteri arbete, det värsta och sämsta, som man på fackförbundsmedlemmar anser, att en människa överhuvud taget kan nedsjunka i.

Utskottet medger ju självt i sitt utlåtande, att detta gäller i alla sådana konflikter, som »befunnits strida mot kollektivavtal eller lagen om kollektivavtal eller av tillsynsmyndigheten förklarats eljest vara av den särskilda beskaffenhet, att skälig anledning till arbetsvägran icke förelegat». Det är sålunda andra myndigheter än fackförbunden, som skola avgöra den saken. Dylika cyniska bestämmelser återfinnas uti den paragraf, varuti vi nu yrkat ändring och som vi vilja få bort. Utskottet å sin sida yrkar avslag på motionen under förebärande av, att det saknas skäl att företaga den ändring, som av oss begäres. Detta talesätt, att det saknas skäl, återkommer för övrigt även beträffande de följande motionerna, och jag har verkligen funderat, om man icke inom utskottet skaffat sig en stämpel med den formulering, som innehålles i samtliga utskottets yttranden över nu föreliggande motioner.

Skälen för ett bifall till motionen anser jag för min del vara synnerligen många. De kunna dock sammanfattas i en enda punkt, nämligen att *allt tvång till strejkbryteri arbete bör upphävas*. Tycka herrar socialdemokrater, ja, jag skulle nära nog kunna rikta samma fråga även till dem som erkänna sig vara rent borgerliga, att det är värdigt den nuvarande tiden, att arbetarna i större utsträckning än förut varit fallet skola kunna tvingas att bli strejkbrytare? Jag skulle vilja ställa frågan exempelvis till dem, som tala om medkänsla med tredje man. Är det icke i det fall det här gäller fråga om den verkliga tredje mannen. Gäller det icke här personer, som stå helt utanför den konflikt, i vilken man vill göra arbetaren till part genom att tvinga honom till strejkbrytare? Är det rimligt att genom detta tvång skicka den arbetslöse som

Ang. viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)
strejkbrytare till en helt annan yrkesgren än han kanske förut arbetat inom? Han har ingenting med konflikten att göra, och han har kanske aldrig arbetat inom ifrågavarande arbetsområde eller på ifrågavarande arbetsplats. Han är den verkliga tredje mannen, då en konflikt uppstår, och det bör därför vara hans rätt att stå neutral. Det är hans neutralitet, mina herrar, som härvidlag kränkes.

Nu skall jag erkänna, att emot denna tredje man utskottet mobiliserat upp en synnerligen stark kraft, nämligen ingen mindre än den nuvarande socialministern. Det heter på sid. 2 i andra lagutskottets utlåtande nr 1 rörande den del av propositionen om erkända arbetslöshetskassor, som vi kunna kalla den möllerska strejkbrytarklausulen, följande: »statsrådet Möller anförde i propositionen bland annat, att det måste anses vara ett uppenbart samhällsintresse, att avtalsstridiga konflikter och rena okynneskonflikter icke skulle behöva respekteras, utan att hänvisning av arbetskraft skulle kunna ske till arbetsplats, där sådan konflikt påginge, med skyldighet för den hänvisade att antaga arbetet vid risk av förlust av varje understöd, vari inginge allmänna medel.» Nu vet var och en, att det bara är en liten procent av allmänna medel, som ingår i de utgifter, som arbetslöshetskassorna ha att betala ut. Det är egentligen medlemmens egna pengar, som han har erlagt i sina kontingenter, krona till krona, för att få ett stöd, när han blir arbetslös, som man genom denna lagstiftning på ett lagligt sätt, låt mig säga, bestjäl honom på. Jag skall naturligtvis erkänna, att det är mycket klokt av herrarna på högerkanten att mobilisera en socialdemokratisk minister för sina klass- och arbetarfientliga intressen. Men det kunde vara skäl både för medlemmarna själva i den socialdemokratiska gruppen och deras ministrar att tänka på att ej gå för långt i eftergifter för de arbetarfientliga elementen i de borgerliga partierna, så att viktiga arbetarintressen schackras bort på sätt som här skett. Vi sakna ej exempel på, att sådant kan bli rätt så dyrbart i längden. Den strejkbrytarklausul, som här är fråga om, anses med allt skäl vara bland de fräckaste och mest utmanande bestämmelserna i hela tvångslagskomplexet.

Man skulle för övrigt kunna fråga, vad som är orsaken till denna åsiktsförskjutning, som inträtt mycket snart, sedan lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol antogs av riksdagen. Alla veta ju, att herrar socialdemokrater vid denna tid uppträdde synnerligen bestämt mot dessa tvångslagar. Man förklarade här i kammaren rent av, att om kammaren antar lagen i fråga, komma vi aldrig att lyda lagen. Här kommer man i en social lagstiftningsfråga, i fråga om arbetslöshetsförsäkringen och vad som därmed bör sammanhänga, och kopplar in denna av socialdemokraterna så helt nyligen såsom förhatlig karakteriserade tvångsdomstol. Ja, jag skulle tro, att de ivrigaste förespråkarna för tvångslagen, när den antogs, inte ens i sina djärvaste drömmar skulle kunnat föreställa sig, att socialdemokraterna någonsin skulle komma att framlägga ett förslag sådant som återfinnes i den paragraf vi här begärt ändring i.

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till den av oss väckta motionen, och jag gör det för att än en gång slå fast, att kassornas tillgångar, som det här är fråga om, faktiskt äro medlemmarnas egendom. Det är medlemmarnas pengar, som på detta sätt berövas medlemmarna, när de bäst behöva desamma. Och jag vill än en gång understryka, att det finnes ingen rimlig anledning att beröva en arbetslös dessa hans tillgångar därför, att han vägrar att bli strejkbrytare i en konflikt, som han till på köpet ej har det ringaste med att skaffa. Han är den verkliga tredje mannen, som står utanför konflikten. Den rätten bör också lämnas honom okränk.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Ang. viss ändring i förordningen om erkända arbetslöshetskassor. (Forts.)

Herr **Österström**: Herr andre vice talman! Det är så, att de två sista årens riksdagar ha ingående prövat den detalj i arbetslöshetsförsäkringslagen, som herr Spångberg har påtalat här. Nu ha motionärerna vid detta års riksdag inte förebragt någon ny bevisning i saken, än mindre någon bindande sådan, och jag skall följaktligen be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

*Ang. viss
ändring i
lagen om
offentlig
arbetsför-
medling.*

Till avgörande förelåg nu andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion om viss ändring i lagen om offentlig arbetsförmedling.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 71, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att tredje och fjärde styckena i 8 § lagen om offentlig arbetsförmedling skulle utgå.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Spångberg**: Herr andre vice talman! Det är en särskild företeelse, som i hög grad sätter sin prägel på våra dagars s. k. demokrati, nämligen den, att i och med den skärpta klasslagstiftning, som håller på att i mycket hastig fart genomföras, förvandlas statens officiella organ allt tydligare till organ mot arbetarklassen, till organ för arbetsköparna. Sålunda ha arbetsförmedlingarna fått till uppgift att bland annat bedriva strejkbrytarförmedling. De ha gjorts till organ, som stå gratis till förfogande för arbetsköparna för förmedling av arbetskraft vid konflikter.

Nu sades det i fjol, när vi begärde ändring i denna punkt, från utskottets sida: »Ja, men strejkande arbetare kunna också anvisas arbete genom arbetsförmedlingarna.» Nu är det ju allmänt bekant, att denna rätt är fullständigt betydelselös. Den strejkande arbetaren går inte till arbetsförmedlingen och söker något arbete. Han går ut i kamp. Han gör detta i samband med sin fackorganisation, och det blir fackorganisationens sak att se till, att strejken

Ang. viss ändring i lagen om offentlig arbetsförmedling. (Forts.)
 upprätthålles. De strejkande tynga inte arbetsmarknaden under den tid konflikten pågår. I detta fall är alltså arbetsförmedlingen ett organ uteslutande i arbetsköparnas händer mot arbetarna.

Sin brutalaste verkan får emellertid denna bestämmelse genom den *påföljd*, för vilken de arbetslösa, vilka äro beroende av understöd, utsättas genom sin vägran att antaga av arbetsförmedlingen anvisat strejkbrytararbete. Utskottet har i år haft ärligheten att i sitt utlåtande påvisa detta förhållande. Det heter nämligen i andra lagutskottets utlåtande nr 2 på sidan 5 bl. a. rörande de sakkunnigas förslag: »I de sakkunnigas förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor har ju noga reglerats påföljden av att arbetare vägrar att antaga genom organ för arbetsförmedlingen erbjudet arbete, som prövas vara lämpligt.» Här erkännes sålunda den påföljd, som arbetaren drabbas av i detta fall, närmast liknande ett straff, i det man konfiskerar hans egendom, den del, som han skulle ha rätt att erhålla genom sin egen arbetslöshetskassa. Och i fortsättningen heter det: »För att dylik prövning alltid skall komma till stånd och eventuellt stadgade påföljder kunna inträda, har det nu ansetts böra åläggas arbetsförmedlingsanstalt att omedelbart göra anmälan om arbetsvägran till styrelsen för den erkända arbetslöshetskassa, varav den platssökande arbetaren må vara medlem.» Det var den första institutionen, till vilken denna vägran skall anmälas. Vidare heter det: »I samband därmed har även föreslagits, att motsvarande anmälan skall göras till vederbörande kommunala understödsorgan.» Det var den andra anmälan, och så är det den tredje: »Även hos tillsynsmyndigheten lär i dylika fall anmälan böra göras, detta särskilt med hänsyn till den nämnda myndighet tillkommande kontrollen vid fall av arbetsvägran under hänvisning till arbetskonflikt.» Det är detta sakkunnigförslag och dess motivering, som lagts till grund för lagstiftningen. Herrarna må anse, att man i förväg kan lyckönska till den seger ni få i denna fråga. Men till socialdemokraterna vill jag rikta den frågan: Är det med full vetskap hos valmännen och i enlighet med deras intressen, som dylika lagar antagas, vilka skola göra arbetsförmedlingarna till strejkbrytarbyråer och angivareorgan mot arbetslösa, som vägra att bli strejkbrytare? Sedan denna anmälan är gjord, ha de kommunala myndigheterna i enlighet med utskottets här anförda citat från de sakkunniga att verkställa och utmäta det stadgade straffet mot arbetare, som vägra att falla sina kamrater i ryggen vid konflikt.

Vårt rimliga krav är här, att arbetsförmedlingen skall befrias från denna uppgift. Vi anse det vara ett berättigat och synnerligen rimligt krav, till vilket jag, herr andre vice talman, yrkar bifall.

Herr **Österström**: Herr andre vice talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på de därunder framkomna yrkandena; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående lagstadgad rätt till understöd för varje behövande arbetslös.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 25, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg m. fl.* föreslagit,

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös.

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)
att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till regeringen anhålla om skyndsamt utredning och förslag till lag om arbetslöshetsersättning, som lämnade obligatorisk understödsrätt till varje behövande arbetslös.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Spångberg: Herr andre vice talman! Under de årtionden, som man här i landet har diskuterat problemet om arbetslöshetsförsäkring, ha, som den rikhaltiga litteratur, vilken uppstått under tiden, utvisar, mycket starka krafter varit i rörelse för att förfuska arbetslöshetsförsäkringsfrågans lösning. Men den allmänna meningen ute i landet har hela tiden varit den, att när försäkringen en gång skulle bli verklighet, skulle den ge ett stöd åt de arbetslösa. Under den tid man väntat på en arbetslöshetsförsäkring ha vissa grupper och vissa yrkesgrenar bildat arbetslöshetskassor i samband med fackföreningarna i syfte att ge fackföreningarnas medlemmar ett litet stöd, om de bleve arbetslösa. Dessa arbetslöshetskassor kunde givetvis inte omfatta mer än de relativt bäst ställda arbetargrupperna. Stora skaror voro lämnade utanför. Och därtill kommer, att arbetslöshetskassorna måste bildas på sådant sätt, att de inte kunde lämna den arbetslöse hjälp mer än en begränsad tid, varierande från kanske något över hundra dagar till något år, men i varje fall så, att hjälpen en gång skulle komma att upphöra. När nöden blev som störst, blev sålunda hjälpen borta.

De, som ej erhöilo fast arbete, voro under sådana förhållanden lämnade utan det stöd, som andra erhöilo, och för ungdomen blev den samhällsföreteelse, som vi kalla ungdomsarbetslösheten, mer och mer brännande. De arbetslösa, som inte tillhörde eller hade möjlighet att ansluta sig till dessa av fackföreningarna organiserade arbetslöshetskassor, blevo ställda rättslösa i det förtvivalade läge, varom många års inlägg från olika håll i denna kammare bära vittnesbörd. Bland dem, som trott, att det skulle stå i mänsklig förmåga att skapa ett ordnat samhälle, har man emellertid hyst den uppfattningen, att den statliga arbetslöshetsförsäkringen skulle komma att i väsentliga delar skilja sig från den arbetslöshetsförsäkring, som fackföreningarna ha möjlighet att framskapa, skilja sig därifrån i det avseendet, att den skulle bli en hjälp just för de arbetslösa, som inte kunde komma in i de redan befintliga arbetslöshetskassorna.

Man har på otaliga möten, man har inom fackföreningarna och på konferenser fordrat ett slut på den rättslöshet och de olidliga förhållanden, som de arbetslösa levde under. Från olika partier har man också talat om medkänsla med de arbetslösa. I socialdemokraternas valmanifest finner man från flera riksdagsmannaval kravet på en arbetslöshetsförsäkring av sådant innehåll, att ingen hederlig arbetare skulle behöva sjunka ned mot samhällets botten under en tid av arbetslöshet. Och det är ju ganska förklarligt, att många arbetslösa, som kände arbetslöshetens förbannelse vila över sig, röstade med detta parti, då man så säkert hade fått ett löfte om, att varje hederlig arbetare skulle erhålla ett understöd, så att han sluppe sjunka ned mot samhällets botten.

Riksdagen och den nu sittande regeringen ha ingenting gjort för att på lagstiftningens väg uppfylla de löften som avgivits och de önskemål som ha framställts. Lagen, som antogs i fjol, blev ju, som alla veta, ingen försäkring för de arbetslösa. De arbetslösas problem om brödet för dagen och sina försörjningsmöjligheter har nu i lika stor utsträckning samma aktualitet som

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)

någonsin tidigare. För de arbetslösa inträdde ingen som helst ändring, ingen som helst förbättring genom fjolårets riksdagsbeslut. De befinna sig alltjämt i samma förtvivalde läge som förut.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande. Ja, det är den vanliga schablonen, stämpeln från utskottet: »Det har inte anförts skäl av sådan beskaffenhet, att riksdagen bör gå in för lagstadgad rätt till understöd åt behövande arbetslösa, d. v. s. för bifall till vår motion.» Mina herrar, vad är nu detta egentligen för tal? Här hålla med herrarnas vetenskap tusentals människor ute i landet på att gå under i den nöd, som arbetslösheten har kastat dem in i, men utskottet finner inte något skäl, varför man skall hjälpa dessa människor på ett ordentligt sätt och lindra denna nöd. Ja, man förstår sannerligen, att utskottets ledamöter täppt till både öron och ögon, när de skrivit ett dylikt utlåtande i denna för så stora delar av Sveriges folk viktiga fråga. När utskottets ledamöter fråga efter skäl, så känner jag mig för min del närmast böjd för att svara med en motfråga: Känna verkligen de ärade utskottsledamöterna icke till läget bland de arbetslösa det bittersta? Har det alltid lyckats herrarna och damen i utskottet att hålla sig på sådana platser i detta land, där man icke träffar på detta problem, då går denna konst, som utskottets ledamöter härvidlag presterat, långt över de gränser, som jag ansett vara möjliga. Nu tror jag i alla fall, att samtliga eller i det närmaste samtliga ledamöter i denna kammare och kanske samtliga ledamöter i utskottet mycket väl veta, att det finnes tusentals hederliga arbetare där ute, som hålla på att gå under av umbäranden, förtvivlan, försakelser, nöd och svält, på grund av arbetslöshet. Skulle icke vetenskapen om dessa förhållanden kunna utgöra ett skäl och ett synnerligen starkt sådant för att ge dessa människor försörjningsmöjligheter? För min del måste jag i motsats till utskottets ledamöter deklarerera, att jag har icke under mina resor i detta land varit på någon plats, där jag icke träffat på arbetslöshetsproblemet, och jag förvånar mig över att dessa förhållanden kunna vara så okända för utskottets samtliga ledamöter. Exempler på de arbetslösas förtvivalde läge, som utskottet frågar efter, äro så många, att det överhuvud taget icke gives någon möjlighet att skildra vart och ett fall individuellt. Man kan giva exempel, belysande för tusentals andra fall, liknande dem, men det ges icke tid och möjlighet för någon person i detta land att skildra vart fall för sig, de äro för många, de äro för överväldigande.

Jag skall emellertid be att få ge ett par exempel, belysande tusentals andra liknande fall, exempel som jag mött där ute i levande livet. Där bor en änka, moder till två minderåriga barn. Fabriken, där hon förut arbetat, ligger nere sedan två år, det råder arbetslöshet runt omkring. Fattigvårdsstyrelsen i kommunen erlägger i genomsnitt 36 kronor i månaden för barnen. Självs anses hon icke vara berättigad till understöd. På dessa 36 kronor skola nu tre personer leva, modern och de två små barnen. Förut kunde hon förtjäna omkring 100 kronor per månad. Nu ges det icke något arbetstillfälle för henne. Hon är en typisk representant för tusentals andra i samma förtvivalde belägenhet. Jag anser, att dessa borde ha obligatorisk rätt till understöd, tills arbete kunde erhållas. Eller där bor en 21-årig pojke hemma hos sin moder. Modern är änka sedan flera år. I hemmet finnes vidare en minderårig sjuk flicka. Modern erhåller i pension för sig och i fattigvård för sitt sjuka minderåriga barn sammanlagt 46 kronor i månaden. Det är uppenbart för litet för dessa två människor, men till det kommer den 21-årige arbetslöse ynglingen. Han söker förtvivlat efter arbete, men kan inget erhålla. Det blir den fattiga modern och det sjuka barnet, som få dela det förut allt för knappa brödet med den arbetslöse. Föreligger det icke männe i sådana fall skäl till obligatoriskt un-

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)

derstöd för dessa unga människor? Eller där bor en torpare med fem barn. Under hela förra året har han arbetat sammanlagt sexton veckor. Han måste gå till fattigvårdsmyndigheterna. Därtill tvingar honom nöden i hemmet åtskilliga gånger. Nu går han inte dit längre. Han har funnit, att han kan spara den mödan, som ständigt var förgäves. Han gör allt för att erhålla arbete, men kan inget erhålla. Hemma äro de sju i familjen. Jag undrar: borde det inte i dylika fall föreligga obligatorisk understödsrätt till hela familjens försörjning? Där gick en yngling för någon tid sedan och såg med förgrämd min mot framtiden. Han grät den dag, när han 18 år gammal fick sluta sitt arbete. Säkerheten, som han såg för framtiden, hade ryckts undan honom. Nu möter man icke längre hans förgrämda min. En liten notis i tidningarna förkunnade, att den där ynglingen försvunnit från denna tillvaron genom självmord.

Ja, mina herrar, det är några exempel, som jag träffat där ute, som jag haft att göra med där ute i det samhälle, där utskottets ledamöter anse det råda sådana förhållanden, att det icke ens finnes något skäl att ge regeringen i uppdrag att söka åstadkomma ordnade förhållanden, så att de arbetslösa kunna leva. Vore icke detta ett område, där de nyvakna s. k. befolkningsexperterna, som fråga sig vad anledningen är att det icke födes flera barn, kunde ha anledning att titta på, kanske man skulle finna det osäkerhetstillstånd, som råder i dessa av mig skildrade fall och i tusen andra. Kan då icke det utgöra något litet skäl för dem att uppdraga åt regeringen att utreda saken och framlägga förslag, så att dessa människor slippa gå under i förtvivlan.

Utskottets ledamöter känna icke något skäl. Jag bor i en trakt, där arbetslösheten är synnerligen stor. Jag kommer varje dag i beröring med människor, som äro arbetslösa. Det finnes ingen dag, då jag är hemma på min hemtrakt, utan att det kommer arbetslösa människor, kvinnor och män, unga och gamla, och skildra hur svårt de ha det. Man ber om råd i sitt olyckliga läge och frågar, om icke riksdagen kan och vill göra något.

Mina herrar! Jag tror uppriktigt sagt icke på det nuvarande samhällssystemets möjlighet att skapa goda förhållanden för människorna. Jag tror, att det inte kan utnyttja de goda möjligheter, som världen bjuder på i sitt överflöd av allt. Jag hyser sålunda icke några långt ställda förhoppningar i det avseendet, men jag tror — det får jag lika uppriktigt erkänna — att om god vilja finnes, så skulle det kunna beredas möjlighet till obligatoriskt understöd i den utsträckning, som vi krävde i fjolårets motion. Jag tror, att om vilja finnes, kunde man åtminstone göra ett försök, så att dessa människor finge leva ett någorlunda drägligt liv, som icke bringar dem i förtvivlan. Vi ha tidigare framlagt, senast i fjolårets motion, lagförslag i ärendet. Riksdagen har avslagit motionen. Vi hålla alltså på att det förslag, som vi då framlade, är rimligt och berättigat och att det var så väl avvägt, att riksdagen mycket väl kunnat antaga det; och jag tror, att samhället skulle orka bära den bördan. Men vi gå gärna med på att riksdagen uppdrager åt regeringen att utreda saken skyndsamt samt framlägga det förslag till arbetslöshetsförsäkring, som man alltså väntar på bland de arbetslösa. De arbetslösas läge fordrar i varje fall, att något göres, som skapar livsmöjligheter även för dem.

Jag ber därmed, herr talman, att få yrka bifall till vår motion.

Herr Hage: Jag skall inte säga många ord till den föregående talaren. Jag vill bara påstå, att herr Spångberg vet lika väl som vem som helst, att från socialdemokratiskt håll går man in för en social lagstiftning, där man söker åstadkomma det *mesta möjliga* med hänsyn till den politiska situationen och med hänsyn till de politiska möjligheterna. Man har mycket ofta från

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)

socialdemokratiskt håll i de sociala lagstiftningsfrågorna velat gå längre än vad som beslutats men man har icke fått majoritet, och då har man fått finna sig i det. Jag måste med hänsyn härtill säga, att denna rad av motioner, som väckts av herr Spångberg och hans kamrater, är ett spel för galleriet och ingenting annat, och utgår från, att man icke vill förstå, att den politiska situationen är sådan för oss, att vi icke mäktat åstadkomma en del saker, som vi gärna skulle vara med om att genomföra. Och från denna utgångspunkt ha vi icke kostat på dessa motioner så mycket motivering, ty vi veta, att avsikten är icke att verkligen åstadkomma något, utan endast ett slags demonstrationspolitik, som går ut på att visa, hur mycket kommunisterna eller Kilbomspartiet — eller vad det skall kallas — vilja göra och hur dåliga vi socialdemokrater äro.

Från den utgångspunkten och då vi veta, att vi icke redan i år kunna ändra det beslut, som vi i fjol fattade på en avgörande punkt, ha vi varit med om att, då det gäller den här föreliggande motionen, yrka avslag på densamma.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Bara ett par ord.

När herr Hage talade om att vårt förslag i detta fall, som skulle giva de arbetslösa möjlighet till försörjning, var ett spel för galleriet, vill jag säga, att med hänsyn till det läge, som — vilket icke torde vara obekant för herr Hage — råder bland de arbetslösa, borde han blygas inför ett dylikt uttalande. Våra förslag i denna fråga förestavas av den svält, som råder bland de arbetslösa. Bestrid sakligt, herr Hage, våra påståenden, det skulle hedra er bättre som gammal riksdagsman. Beträffande den goda viljan hos socialdemokraterna som herr Hage talade om kan jag endast lova, att vi skola pröva herrarna i voteringen. Det politiska läget är väl i varje fall icke så tillkrånglat för socialdemokraterna att ni inte ha frihet att rösta för det, som ni säger er innerst inne anse vara riktigt.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste en gång för alla, icke minst med hänsyn till det mångstämmiga eko, som herr Hages förklaring kommer att få ute i landet, be att få protestera mot detta sätt att karakterisera en uppfattning, som icke kan genomföras nu måhända med hänsyn till det parlamentariska läget men som är nödvändig och som man måste kämpa för, om den en gång skall kunna genomföras. Om det är demonstrationspolitik, herr Hage och övriga socialdemokrater, att här i kammaren argumentera och motionera för en ståndpunkt, som saknar majoritet i kammaren, då ha ni själva under tiotal av år icke gjort annat än drivit demonstrationspolitik. Jag tycker, att herrarna skulle vara litet försiktigare med det där ordet. Det är icke demonstrationspolitik. Det är för ett oppositionsparti den enda möjligheten att framföra sina synpunkter mot bakgrunden av det läge, som råder i landet, få de krav att mogna, som allmänheten, som lider under svårigheterna, gör sig till tolk för. Jag tror inte, att man skall vara så övermaga, att man säger, att det är demonstrationspolitik, och därmed spottar sitt eget förflutna, omfattande tiotal av år, i ansiktet. Herrarna ha icke alltid suttit i regeringen, men sedan ni kom dit, har det blivit fullkomligt omöjligt att få er att kämpa för den ståndpunkt, som bara något tidigare var riktig. Det är den enda möjligheten för ett oppositionsparti att ange sin inställning till detta, att motionera och argumentera för den ståndpunkt, som allmänheten där ute har. Herrarna ha rätt att säga ifrån: vi vilja inte vara med om det, men ni skall akta er för att falla förklevande ord om dem, som göra vad ni alltid tidigare gjort.

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Då jag hörde herr Spångbergs inlägg i den här frågan, kunde jag icke underlåta att ställa den frågan till mig själv: vad vill herr Spångberg? I sitt anförande klagade han över att utskottet icke haft så mycket förståelse för hans motion, att vi velat släppa fram en skrivelse till regeringen om att utreda spörsmålet. Denna klagolåt kom vid vissa tillfällen fram. Men strax innan herr Spångberg slutade sitt anförande, gav han den klara och tydliga deklARATIONEN, att han icke trodde på samhällets möjlighet att kunna eller vilja hjälpa. Då frågar jag: under sådana förhållanden, när man tydligt intar den ståndpunkten till samhället, som herr Spångberg gör i sin deklARATION, vad tjänar det då till att skriva till regeringen i en sak, som man på förhand vet, att regeringen eller samhället icke kan förverkliga? Jag frågar herr Kilbom: hur karakteriserar man ett sådant inlägg till försvar för en motion?

Herr **Kilbom**: Herr talman! Det skulle kanske inte tillkomma mig att svara på det där, men jag skall dock be att få svara på det med en motfråga: hur skall man karakterisera en så gammal riksdagsman som herr Magnusson i Kalmar, som inte fattar vad en annan riksdagsman säger? Herr Spångberg har sagt — jag är beredd att låta vem som helst kontrollera i det stenografiska protokollet, innan det justeras vad han sagt — herr Spångberg har sagt: Jag tror, ärligt sagt, icke, att detta samhälle kan genomföra *allt* gott, men enligt herr Magnussons i Kalmar fattningsförmåga blev det så här: jag tror, att samhället icke kan hjälpa. Det är, såsom jag antar, att de flesta av herrarna förstå, både språkligt och till innebörden en högst väsentlig skillnad. Om herr Magnusson icke kan fatta det, kan jag icke hjälpa. Det får stå för hans räkning.

Herr **Spångberg**: Jag har icke använt mig av ett sådant yttrande, som nämndes av herr Magnusson i Kalmar. Jag behöver härvidlag blott understryka, vad min partikamrat Kilbom sade. Man borde försöka uppfatta, vad en talare menar, innan man ger sig in på en replik med honom. Jag tror, att mina röstresurser äro så pass goda, att det hörs, när jag talar. Jag framhöll att jag tror visserligen icke på det nuvarande samhällssystemets möjlighet att kunna skapa goda förhållanden för alla människor, men jag ansåg å andra sidan, att om god vilja funnes, skulle det kunna bereda möjlighet till obligatoriskt understöd åt de arbetslösa i den utsträckning, som vi kräva i vår motion. Herr Magnussons i Kalmar anförande hänger fullständigt i luften, nu som så ofta tidigare.

Herr **Hage**: Herr talman! Jag vill blott säga ett par ord till herr Kilbom. Särskilt då det gäller denna motion, måste jag beteckna den som en orimlig demonstrationspolitik. Denna fråga har nämligen mycket utförligt diskuterats vid föregående års riksdag, som fattade beslut i denna grundläggande sak om obligatorisk eller frivillig arbetslöshets hjälp, som särskilt beröres i motionen. Att nu året efter återkomma utan att kunna anföra några nya argument i saken och påyrka en ändring, kan icke betraktas annat än såsom ett spel för galleriet. Det upprepar jag. En helt annan sak är det naturligtvis, om en lagstiftning har antagits och man efter en tid kan påvisa, att denna lagstiftning icke kunnat tillämpas på det riktiga sättet, att den icke blivit till fördel för dem, som skulle hjälpas etc. etc. Om man på det sättet samlar nya argument samt erfarenhet och så för fram förslaget återigen, måste man betrakta det såsom ganska rimligt. Det är icke någon demonstrationspolitik. Men att, innan en lag ännu knappast kommit i tillämpning, sedan ärendet dis-

Ang. lagstadgad rätt till understöd för arbetslös. (Forts.)

kuterats och utretts på sätt, som skedde vid förra årets riksdag, året efter framlägga en motion utan några utsikter att komma någon vart, är en onödig demonstrationspolitik, som icke gagnar saken. Det är min bestämda uppfattning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Spångberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Härefter förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* inom andra kammaren väckta motioner, nämligen nr 447, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta upphäva lagen om arbetsdomstol, samt nr 448, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta upphäva lagen om kollektivavtal.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag har en viss anledning tro, att herr Hage kanske skall i en replik komma med ungefär samma invändningar mot denna motion som dem, han riktade mot herr Spångbergs nyss behandlade motion, och det kanske finns anledning för mig att säga, att jag skulle icke bli lika indignerad som herrar Kilbom och Spångberg, därest en sådan förebräelse skulle kastas mig i ansiktet, därför att det ligger verkligen något av sanning i dessa invändningar.

Såsom bekant ha vi redan tidigare efter det senaste riksdagsmannavalet framställt samma förslag, och genom den behandling, frågan då fick, blev det fullständigt klarlagt, icke blott att de borgerliga partierna fortfarande ville slå vakt om denna lagstiftning mot fackföreningsrörelsen, utan även att socialdemokraterna ville slå vakt om densamma. Jag har ingen anledning antaga,

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.
(Forts.)

att det skulle inträtt någon åsiktsförändring bland socialdemokraterna. Det finns dock skäl, som för mig varit bestämmande, när jag återigen ställt detta förslag, nämligen för det första, att vid det senaste valet visat sig en lika tydlig vänsterförskjutning som vid valet 1932, och för det andra, att detta val i mycket stor utsträckning stod i den antifackliga lagstiftningens tecken. Vi för vår del anse — och det ser ut, som om man till och med inom regeringen diskuterat samma sak — att det är orimligt, att riksdagen skall ha en sammansättning, som icke svarar mot folkets i flertal vid valet avgivna votum. Det är orimligt, att en borgerlig majoritet här skall vara den avgörande, när den i verkligheten representerar, vilket ju också bevisas av två på varandra följande val, en minoritet av folket. När vi därför framfört såsom vår mening, att riksdagen borde upplösas och folket i val lämnas möjlighet till en sammansättning av riksdagen, som svarar mot folkviljan, ingår vårt förslag om avskaffande av den antifackliga lagstiftningen såsom ett led i vår allmänna motivering just för detta.

Nu säger utskottet i sitt utlåtande, att »motionärerna icke anfört skäl, som kunna föranleda utskottet att tillstyrka, att gällande lagstiftning om kollektivavtal och om arbetsdomstol upphäves». Ja, jag tror, att om jag kunnat komma med intyg och petitioner från svenska arbetsgivareföreningen och från arbetsgivare runt om i detta land, skulle utskottet med all säkerhet funnit, att här framförts mycket beaktansvärda synpunkter, som kanske till och med vore skäl nog för ett avskaffande av denna lagstiftning. Nu är det ganska klart, att jag icke haft någon anledning att försöka skaffa mig en sådan motivering, då jag naturligtvis icke kunnat få tag i någon, därför att man på borgerligt håll är mycket angelägen om att denna lag skall bestå i fortsättningen. Vi ha emellertid här anfört några mycket aktuella händelser, som bidra till att belysa frågan, men vi ha icke ett ögonblick glömt, att långt före oss från det nuvarande regeringspartiets sida framförts både praktiskt och principiellt en motivering, som varit både långt gående och för övrigt, enligt min mening, ganska övertygande. Den var i varje fall på sin tid så pass övertygande, att vederbörande vågade förklara, att en sådan lagstiftning, om den genomfördes, aldrig skulle respekteras.

Vi ha här blott tagit upp två fall, som bidra till att belysa själva verkningarna av denna lag. Det ena fallet gäller konflikten vid Strebelverken, om vilken regeringsorganet Socialdemokraten skriver, att arbetarna dock i sak hade rätt gent emot arbetsgivarna. Arbetarnas organisationer ha emellertid föredragit att gå en annan väg än den, som lagstiftningen anvisade, och därför måste de lida nederlag och därför mobiliserade man också en massa andra lagbestämmelser mot dessa Strebelarbetare. Det andra fallet gäller Skenekonflikten, som på sitt sätt ganska bra belyser lagens verkningar. Här gällde det en textilarbetargrupp, som vid senaste avtalsrevisionen varit bestämde motståndare och röstade mot det avtalsförslag, som genomfördes. De befunno sig i minoritet, ehuru arbetsplatsens arbetare praktiskt taget voro eniga om det orimliga i detta kollektivavtal. De hade då egentligen ingenting annat att göra i en sådan situation, som då uppstod, än att antingen böja sig för lagen eller också gå ut i konflikt. Deras förbrytelse tycker jag för min del vara ganska anspråkslös. Arbetarna hade blivit hetsade av textilindustriens hårda och pressande rationaliseringstempo, och bland dem hade mötnat den uppfattningen, att man borde genomföra en förkortning av arbetsveckan. I det fallet var arbetarnas krav ganska blygsamt. De ville blott få sluta sin arbetsvecka klockan 6 på lördagen. Det är ju i allmänhet så, att även den tidpunkten anses vara den senaste, som folk i allmänhet tycker, att

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

(Forts.)

man bör börja helgen vid. De kunde icke på förhandlingsvägen eller genom att vända sig till arbetsdomstolen eller på annat sätt vinna gehör för sitt krav att få sluta arbetet klockan 6, och för dem återstod blott den vägen, att de själva slutade. Lagstiftningen förbjuder emellertid svenska arbetaren, då ett avtal träffats, att bestämma över sig själv, förbjuder honom att lämna arbetet i ett sådant fall fyra timmar, innan arbetstiden skall utgå. De skulle nämligen arbeta till klockan 10 på lördagskvällen, men de gingo hem och blevo instämnda av arbetsgivarna till arbetsdomstolen, där de blevo med ett ord sagt så hunsade, att de blevo tvungna att läsa upp de svenska domarreglerna för domstolen. De dömdes naturligtvis, därför att lagen är sådan.

Även själva domen är dessutom belysande för att det är en klasslag. Jag nämner den redogörelse, som lämnats för en sådan dom, vilken visar, att några textilarbeterskor hade dömts att utge i skadestånd mellan 16 à 17 kronor per timme för den tid, de varit frånvarande från arbetet. Kanske de förtjänade 75 öre per timme, men när skadeståndet skulle utmätas, beräknades det icke efter den inkomst, som vederbörande arbeterska skulle haft, utan beräknades med hänsyn till den förlust, som vederbörande arbetsgivare lidit, och det var väl också en ideell skada, som skulle ersättas. Säkerligen hade det om arbetsgivarna befunnit sig i den situationen, att de skickat hem dem, och arbeterskorna gått till arbetsdomstolen, gått till på det viset, att om arbetsgivaren dömts till skadestånd skulle han kanske fått betala i skadestånd efter den timpenning, som vederbörande arbeterska hade, medan i stället arbeterskorna, som hade 75 öre i timmen, dömdes att betala i skadestånd 16 à 17 kronor per timme, därför att de vägrade sälja sin arbetskraft en lördagskväll efter klockan 6. Det är typiskt för hur denna lag verkar, och det visar, att det är en klasslag, som riktar sin udd mot arbetarna och alla fackföreningarna.

Härtill kommer också en annan sak. På grund av den allmänna utvecklingen avslutas numera kollektivavtal inom alla industrigrenar. Jag vill för min del icke ingå på något bedömande av det riktiga eller oriktiga i detta, men faktum är, att detta gör, att på de arbetsplatser, där förhållandena äro riktigt olidliga, konserveras dessa missförhållanden. Om arbetarna här rösta mot ett avtal, men befinna sig i minoritetsställning, hjälper icke, huru befogade och riktiga deras anmärkningar än äro, eller huru påtagligt olidliga förhållandena än äro. De förlora i alla fall. Lagen bidrager alltså till att kväva varje initiativ från den enskilda arbetargruppens sida till att hävda sin rätt. Lagen genomför en allmän nivellering — det är sant — men en nivellering nedåt i verkligheten.

Nu har utskottet åberopat några siffror ur arbetsdomstolens handlingar, vilka visa, att från år 1929 till 1934 förekommit 1,081 fall, av vilka 207 varit instämnda från arbetsgivarsidan och 866 från arbetarsidan. Detta är nu för socialdemokraterna det mest användbara argumentet, när det gäller för dem att försvara sitt understödande av denna lagstiftning. Jag vill först ställa den frågan till dem: Vad skola dessa arbetare i dessa dagar göra, när de genom denna lagstiftning äro förhindrade att taga upp kampen på sina arbetsplatser? De ha blott arbetsdomstolen att vända sig till. De ha kommit i det läget, att de tvingats att i så stor utsträckning, som skett, vända sig till arbetsdomstolen. Detta bevisar ju också ett mycket intressant förhållande, nämligen huru litet arbetsgivarna i detta land respektera ingångna avtal. När $\frac{1}{6}$ av samtliga mål äro instämnda från arbetarsidan, får man nämligen förutsätta, att arbetarna anse, att arbetsgivarna kränkt avtalen, ty eljest skulle de aldrig brytt sig om att underkasta frågan en juridisk granskning. Detta argument bevisar ingenting annat än huru trängda arbetarna äro i dagens si-

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.
(Forts.)

tuation, och att de därför varit tvingade att vända sig till arbetsdomstolen. En undersökning skulle nog också visa en del andra saker och framför allt, att i de domar, som avkunnats, när det gäller en betydelsefull fråga, förlora i allmänhet arbetarna, men när det gäller diverse smärre frågor, finns det vissa chanser för arbetarna att kunna klara sig vid arbetsdomstolen.

Herr talman! Jag är, såsom jag redan sagt en gång förut, genom riksdagens behandling för två år sedan av denna fråga fullt på det klara med socialdemokraternas ståndpunktstagande i frågan, men vi ha i alla fall ställt ett förslag, och jag yrkar bifall till den motion, som vi väckt i denna fråga, och vi komma att gå ut bland arbetarna med förslaget och detta i all synnerhet, ifall den borgerliga majoriteten tvingar regeringen att upplösa riksdagen, ty då kommer denna fråga att aktualiseras med större kraft än någonsin tidigare.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Det finns ingen anledning att förlänga denna debatt, i all synnerhet, som vi icke mindre än fyra gånger, sedan denna lag år 1928 antogs, haft tillfälle att resonera därom. Jag skall be att få ge motionären rätt däri, att han känner vår ståndpunkt lika väl, som vi känna hans.

Emellertid kan jag icke underlåta att säga, att det var det mest olyckliga sätt, herr Hagberg kunde välja, för att motivera ett bifall till sin motion, när han grundar sin motivering på en rätt för arbetarna att bryta ett avtal. Här röra vi oss på så diametralt motsatta sidor och ha så olika åsikter, att ett resonemang är fullständigt fruktlöst med personer, som hävda den principen, att arbetarna skulle ha rätt att under gällande avtalstid bryta ett avtal, under det att vi å vår sida strängt hålla på den principen, att gällande avtal skola respekteras under giltighetstiden. I annat fall blir hela rättsordningen fullständigt satt på huvudet och uppriven.

Den tolkning, som motionären tillät sig göra av den statistik, som meddelas i utskottets betänkande, anser jag vara en väl djärv frihandsteckning. Han påstod, att alla de fall, som arbetsdomstolen haft till prövning under dessa sex år, 1929—1934, vittnade om att avtalen blivit kränkta. Av de 1,081 fall, som domstolen haft att pröva, hava icke mindre än 866 varit instämnda från arbetarsidan, under det att endast 207 instämts från arbetsgivarsidan och 8 fall hänskjutits till domstolen av parterna gemensamt. Detta visar ändå, att man på arbetarsidan allt mer och mer har fått tilltro och tillit till arbetsdomstolens objektivitet och saklighet vid bedömandet av ett avtals innehåll eller tolkningen av detsamma. Jag tror, att jag utan att begå något misstag, kan säga, att de allra flesta av arbetsdomstolens utslag ha rört just avtalens innebörd, tolkning och tillämpning o. s. v., och ingalunda ha gällt att under avtalstiden komma ifrån avtalets giltighet.

Vidare är jag nog djärv att hävda den uppfattningen, att om det vore så, att den svenska fackföreningsrörelsen ansåge, att dessa lagar om kollektivavtal och om arbetsdomstol vore till hinder för fackföreningarnas legitima rätt att kämpa för sina intressen, så skulle fackföreningsrörelsen med sin auktoritet kunna få till stånd en opinion mot dessa lagar. Det har emellertid visat sig att dessa lagar icke varit till skada eller utgjort hinder för en legitim fackföreningsrörelse att arbeta för sina intressen.

Det finns alltså ingen anledning, hur trevlig man än herr Hagberg är, att gå in för ett bifall till motionerna. Jag tror, att jag kan göra anspråk på att känna till den svenska fackföreningsrörelsen och de stämningar, som röra sig där, lika ingående som herr Hagberg gör. Jag tror, att den överväldigande majoriteten av Sveriges organiserade arbetare betacka sig för den poli-

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

(Forts.)

tik, som herr Hagberg tycks vara målsman för, i all synnerhet när han driver sin ståndpunkt till den spetsen, att gällande avtal icke skulle respekteras under avtalstiden. Dess bättre äro Sveriges arbetare både sundare och ärligare och mera rättskaffens i sin uppfattning än vad som kommer till uttryck i de principer, som herr Hagberg här gav uttryck åt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Det skulle ha varit synnerligen intressant, om herr Magnusson velat taga upp just de exempel, som jag här anförde och svarat på om det därvidlag förfarits rätt. Svarar det mot hans rättsmedvetande, att exempelvis en arbeterska, som har 75 öre i timpenning, skall betala skadestånd på 16 à 17 kronor, därför att hon vägrat att sälja sin arbetskraft en lördagskväll efter klockan 6?

Jag vill vidare betona, att herr Magnusson slår in fullständigt öppna dörrar, när han försöker göra gällande, att min argumentation skulle baseras på principen, att man skall ha rätt bryta avtal. Jag uppställde det icke alls såsom något principiellt riktigt eller något önskvärt i och för sig, att arbetare skulle kunna bryta avtal, men det finns avtal och det finns situationer, då arbetarna måste göra det. Jag anser mig med den statistik, som visar, att arbetarna i 866 fall måst vända sig till arbetsdomstolen, kunna påstå, att det i de flesta fall måste ha gällt fall, då arbetsgivaren kränkt eller brutit avtal, ty eljest skulle det ju icke ha lönat sig att gå till arbetsdomstolen. Med en sådan statistik för ögonen kan man dock icke utan vidare hävda, att de avtal, som äro ingångna, skola hållas till varje pris. Jag tror detta var det viktigaste i vad herr Magnusson hade att anföra till försvar för sin ståndpunkt, och jag anser icke, att hans argumentering håller.

Jag vill tillägga, att jag tror herr Magnusson har alldeles rätt, när han säger, att han känner den svenska fackföreningsrörelsens ställning bättre än jag, väl att märka, när det gäller ledningens ställningstagande. Däremot tror jag, att jag ganska bra ger uttryck för vad menige man i den svenska fackföreningsrörelsen tänker, när jag säger, att dessa lagar utgöra ett hinder för arbetarna i deras legitima strävanden att försvara det enda, de ha att sälja, nämligen sin arbetskraft.

Herr Cruse: Herr talman! När här har förts en debatt angående fackföreningsrörelsens ställning till kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol, anser jag mig också böra säga några ord, eftersom jag intager en sådan ställning i denna fackföreningsrörelse, att jag har möjlighet att bedöma de stämningar och uppfattningar som finnas i densamma. Jag vågar därvidlag göra gällande, att uppfattningen där egentligen är endast *en*, nämligen att dessa lagar ha varit till nackdel och till skada för ett legitimt fackligt arbete. Jag kan icke dela herr Hagbergs kritik av de domar, som ha fällts, ty jag har den uppfattningen, att domstolens ledamöter ha dömt efter bästa samvete och sökt att på bästa sätt tolka de lagar, som de ha blivit tillsatta att tolka. Däremot har själva kollektivavtalslagen gjort de enskilda arbetarna nästan rättslösa. Kollektivavtalslagen har nämligen givit en innebörd åt arbetsgivarföreningens § 23, som denna paragraf icke ägde, när den infördes i avtalen. Den ger visserligen arbetsgivaren rätt att fritt antaga och avskeda arbetare, men denna rätt missbrukas nu på ett sådant sätt, att arbetarna — jag vågar göra det påståendet utan att göra mig skyldig till någon överdrift — blivit fullständigt rättslösa just på grund av denna lag. Det går nämligen icke nu

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.
(Forts.)

att få någon rättelse, när ett avskedande ägt rum, som innebär en uppenbar kränkning av föreningsrätten. Inom det fackförbund, som jag representerar, förekom tidigare aldrig någon kränkning av föreningsrätten, innan kollektivavtalslagen genomfördes, och det förekommer icke heller nu på tidningsområdet — det erkännandet kan jag ge åt arbetsgivarna i tidningsutgivarföreningen — men inom civiltryckerierna ha vi fått verkligt bedrövliga förhållanden. Vi hade exempelvis nyligen ett fall, då en person blivit avskedad från en arbetsplats, där han haft anställning i 24 år, därför att han vägrat be om ursäkt för ett fel, som arbetsgivaren påstod, att han hade begått, men som han själv påstod sig icke vara skyldig till. Vi ha gått med denna fråga till arbetsdomstolen, men även där godkändes arbetsgivarens uppfattning, därför att denna § 23 fanns intagen i avtalet.

När detta kan ske på vårt fackförbunds område — vi representera ändå en bland de starkaste fackliga sammanslutningarna i vårt land —, så må man ju förstå, att arbetsgivarnas missbruk av § 23 måste vara ännu större inom svagare fackförbunds verksamhetsområden. Jag håller därför före, att denna lagstiftning har ensidigt gynnat arbetsgivarna genom att göra det möjligt för dem att missbruka sin ställning genom trakasserier och förföljelse av de enskilda arbetarna utan att fackförbunden ha möjlighet att kunna få någon rättelse på detta område. Vi måste därför taga under allvarligt övervägande, om man icke måste helt och hållet gå ifrån att träffa avtal, för att på det sättet få möjlighet att skydda våra enskilda medlemmar.

När jag icke här kan förena mig med herr Hagberg i hans yrkande om att dessa lagar skola upphävas, så sker det med ungefär samma motivering, som herr Hage anförde beträffande arbetslöshetsförsäkringen. Det politiska läget i riksdagen är sådant, att det finns en majoritet för lagarnas bibehållande, och det är därför nu knappast möjligt att få dem upphävida. Jag har emellertid ansett mig böra göra detta inlägg, därför att det tycks råda en allmän uppfattning, att den ställning, som den fackliga rörelsen intagit till dessa lagar, skulle ha varit oriktig och att vi sedermera skulle ha ändrat uppfattning. Tvärtom är förhållandet det, att lagarnas verkningar ha styrkt oss i vår tidigare uppfattning om denna lagstiftning, och vi skulle ännu kraftigare demonstrera mot dessa lagar, om vi på nytt hade att taga ställning till dessa.

Jag måste alltså här i viss mån ge herr Hagberg rätt, i varje fall i hans kritik av själva lagarna, men jag kan icke instämma i hans kritik av de fällda domarna.

Häruti instämde herr *Johnsson* i Kalmar.

Herr **Magnusson** i Kalmar: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Cruse så bestämt hävdade, att arbetsgivarna, sedan de omnämnda lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol tillkommit, i större utsträckning än tidigare hade missbrukat den mycket omtalade § 23 i avtalen. Jag har ingen anledning betvivla herr Cruses uppgift, men jag får uppriktigt säga, att jag skulle vara mycket intresserad av att från herr Cruse få mottaga en statistik, som verkligen ger belägg för att så är fallet. Jag vet, att innan vi hade lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol, blevo vi inom den svenska fackföreningsrörelsen fullkomligt godtyckligt behandlade och hade mycket ogynnsamma erfarenheter av denna § 23. Jag har personligen haft erfarenhet av denna behandling. Ingen kan bestrida, icke ens herr Cruse, att vi genom de omnämnda lagarnas tillkomst ha fått viss möjlighet att få en rätsida just

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.
(Forts.)

på det förfaringssätt, som tidigare förekommit i fråga om denna paragrafs tillämpning.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att ge uttryck för denna min uppfattning med anledning av herr Cruses inlägg.

Herr **Kilbom**: Herr talman! Jag skall för min del icke förstöra intrycket av den avbasning, som herr Cruse nyss gav herr Magnusson. Den var verkligen sådan, att den bör stå okommenterad i protokollet. Det visar emellertid, att herr Magnusson mycket dåligt följer med de förhållanden, varom han vittnade så trosstarkt i sitt näst föregående anförande. Det herr Cruse talade om kan icke innebära en överraskning för någon, i varje fall icke för den, som läser arbetarpressen, men det gör kanske icke herr Magnusson. Exempelvis inom pappersindustriarbetarförbundet och en rad andra fackförbund vittnar man av och till just om sådana fall, där arbetsgivarna, under sken av rätt att tillämpa § 23, utöva politisk förföljelse utan att vederbörande arbetarorganisation kan skydda sina medlemmar, just därför att arbetsdomstolen genom prejudikat har förhindrat det. Detta har ju stått i varenda arbetar-tidning.

Emellertid hade jag här väntat, att herr Hage i denna fråga skulle ha tagit konsekvenserna av sin deklaration i den närmast föregående frågan. Herr Hage gav där den karakteristiken av demonstrationsmotioner och demonstrationspolitik, att det skulle gälla sådana fall, där riksdagen ett år tidigare hade fattat beslut men sedan en motionär utan att förebringa några nya skäl kom och begärde ändring. I detta fall, herr Hage, har man sex års erfarenheter att bygga på, och varje år ökas raden av exempel från det levande livet, som motivera ändring av nu gällande lagstiftning. Jag kan erinra om ett ytterligare fall till de redan nämnda, då en fackförening i Iggesund dömdes, om jag icke minns orätt, till mellan 5,000 och 6,000 kronors böter, och där fackföreningsmedlemmarnas kontingenter rentav uppbäras av landsfiskalen i kraft av den dom, som arbetsdomstolen avkunnat. Herr Magnusson, är icke det ett exempel manne på att denna lag hindrar fackföreningarnas legitima rätt att tillvarataga sina medlemmars intressen? Det förefaller mig, som om herr Magnusson är mera bibeltrogen än bibeln själv. Jag kommer ihåg Tomas, som visserligen hade hört talas om att Jesus blivit korsfäst men som sade, att han icke trodde därpå, och hur Jesus enligt bibeln frågade honom: Tvivlar du ännu; känn då på hålet i min sida! o. s. v. Herr Magnusson är minst en tiodubbel Tomas mot sina egna partikamrater och sin egen partipress.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag vill endast ha antecknat till protokollet min tillfredsställelse med den förklaring, som herr Cruse avgav. och jag hoppas, att när nästa valrörelse kommer, vare sig i år eller år 1936, skall han använda sitt inflytande på den fackliga rörelsen för att påverka denna valrörelse, så att opinionen verkligen riktar sig mot de klasslagar, till vilka även de nu omhandlade höra, och som vi anse måste avskaffas.

Efter härmed slutad överläggning gav herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om värnpliktiga, vilka hysa samvetsbetänkligheter mot värnpliktstjänstgöring; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Lundell*, nr 484, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. och 3 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster; samt herrar *Nilsson* i Antnäs och *Meyerhöffer*, nr 485, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 46, angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Landskrona.

Nämnda motioner bordlades.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtiteln anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 19 november 1934 avslutad konvention om arv, testamente och boutredning, m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden under budgetåret 1935/1936 för biträde vid handläggning av eklestastiska boställsärenden och vad därmed äger samband.

§ 17.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Sollefteå	under 3 dagar fr. o. m. den	7 febr.,	
» <i>Björling</i>	» 8 » » »	11 »	
» <i>Andersson</i> i Prästbol	» 6 » » »	9 »	
» <i>Hällgren</i>	» 8 » » »	7 »	
» <i>Molander</i>	» 8 » » »	9 »	
» <i>Persson</i> i Grytterud	» 6 » » »	9 »	
» <i>Nilsson</i> i Hörby	» 5 » » »	9 »	
» <i>Holmström</i>	» 4 » » »	9 »	
» <i>Weijne</i>	» 3 » » »	10 »	
» <i>Karlsson</i> i Munkedal	» 4 » » »	8 »	
» <i>Nilsson</i> i Antnäs	» 8 » » »	13 »	
» <i>Anderson</i> i Råstock	» 2 » » »	9 »	
» <i>Olofsson</i> i Digernäs	» 3 » » »	11 »	
» <i>Persson</i> i Falla	» 6 » » »	10 »	
fru <i>Nordgren</i>	» 4 » » »	9 »	
herr <i>Bengtsson</i> i Norup	» 8 » » »	9 »	och
» <i>Hedlund</i> i Östersund	» 8 » » »	11 »	

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.51 e. m.

In fidem
Per Cronvall.